

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, január hó 26. — © —

Krónika.

»Austria.«

— jan. 24.

A szerző nevét három titokzatos csillag mögé rejtve, külön noticzokban előre reklámozva a Berliner Tageblatt cikksorozatát közölte ezen a címen: »Austria«. A cikksorozat a híres essay hangját és stílusát utánözva, foglalkozik a Habsburgi monarchia múltjával, jelenével és jövőjével. Ez még nem volna nagy ügy. Elmélgedésre méltóvá csak egy körülmény teszi a cikksorozatot és ez: hogy az írás, ami ebben a legtekintélyesebb, hármasszövetség-hü és Habsburg-barát nagy német ujságban sok külső applommbal megjelent, határozottan monarchia-ellenes, még pedig olyan fokon és olyan mértékben az, hogy ennek a monarchia-gyűlöletnek a konzekvenciáját a külpolitikai szövetségre nézve is levonja.

Nem feltétlenül kell ujságcikkkel foglalkozni, még akkor sem, ha azok olyan tekintélyes orgánumban hirdetik a való vagy a vélt igazságot, mint a B. T. Mégis, ez az ujságcikk nem egyedüli tünet. Körülbelül vele egy időben jelent meg a német császárnak Ferencz Ferdinánd előtt tett ennek a kijelentésének a híre:

— Kérlek, ne csörtesd annyira az én kardomat!

A császári nyilatkozatról szóló ezt a hirt eddig semmiféle hivatalos czáfolat el nem fonnyasztotta, ellenben a csontjainkban is érezhetjük a hüvösséget annak a hangnak, ahogyan a szövetséges német birodalom államférfiai, politikusai és ujságírói mostanában a monarchiáról beszélnek. A B. T. már azt is szemére veti a Habsburgi monarchiának, hogy nem nemzeti állam (Berlinben csak most fedezik fel ezt a féltve őrzött titkot?) és minden német külpolitikai nyilatkozat végén halljuk ezt a ki nem mondott, de azért agyvelőből agyvelőbe csengő mondatot:

— Vajjon érdemes-e a német birodalomnak az osztrák-magyar monarchiával szövetségben élni?

Hát nem érdemes. Ezt mi mondjuk. Legalább nem érdemes most, amikor a monarchia bajban van. Érdemes volt a Boulanger tábornok idejében, érdemes volt az algeczirasi konferencia alatt, érdemes volt anno Agadir, ma, a felkelő szláv nap hajnalán, nem érdemes. Ezt mi is tudjuk. Számoljunk le a dolgokkal és az elmaradt hálára való mélabus hivatkozást engedjük át a költőknek és a jóltevőknek. Ma nem

érdemes velünk jón lenni, ezt tudomásul vesszük, nem sirunk, nem lamentálunk, ellenben gondolataink keserű utján tovább haladva, azt kérdezzük, hogy nekünk, elszlávosodó, zsidó-magyar, panamista, konglomerát monarchiának, igen, nekünk, a hatalmak legutolsójának, kivel érdemes barátkoznunk... Vagy (így könnyebb lesz) kivel nem érdemes? Hát — a német birodalommal nem érdemes.

Hogy miért nem? Oh, korántsem a mostani hitzegés miatt. Ez kicsiny dolog, legföljebb ha évtizedekre szól és az évtized milyen gyufascerczegésnyi rövid idő annak a megfoghatatlan valaminek az életében, amit úgy hívnak hogy nemzeti kultúra. Mert a monarchiában is van nemzeti kultúra, nem is egy, — ez a konglomerát monarchiának a különlegessége — hanem legalább is tíz. Van fiatal, van fáradt, van paraszti, van urbánus, van déli, van északi, van magyar, van latin, van szláv, sőt van germán kulturánk is. Van katolikus, háromféle protestáns, görög egyesült és görög nem egyesült, zsidó és mohamedán kulturánk. Ebben a monarchiában több nyelven beszélnek, több pápát imádnak, több városépítési mód van, többféle vágy, többféle elégedetlenség, többféle hűség és többféle meglegedettség él, mint másik három nagyhatalomban együttvéve. És ez a sok-vallás, nyelv, helyesírás, öltözködési mód és vitézség az utolsó négy évtizedben mégis mást sem tett, mint azt, hogy naponta szolgálta a német kulturát. Azt szolgálta a gyümölcskertészetétől kezdve a latin oktatási módszerig, az einzelmarsztól a leánynévelésig, a tengerhajózástól a reinhardti színjátszásig. A mi drága, Ázsiának gögjétől, ezer esztendőnek felgyülemlett sós könynyétől és édes mézétől, férfias-lélkedéstől és asszonyi hűségtől, diákos igyekvéstől és uri nagylelkűségtől dus magyar kulturánk, a littorale hajlékony, zengzetes, ravasz és nőies olasz, az osztrák németek lágyság és hegyes, az északi szlávok misztikus és földöntuli erőktől telített, a déli szlávok vérrel és törekvéssel itatott, a románoknak a római hagyományokon táplált és Párisban megnemesedett, a lengyeleknek könyves és gavalléros kulturája mind a porosz szolgálta. A porosz káplár, a porosz porkoláb, a porosz pedantéria, a porosz iskolamester, a porosz pénz, a porosz pandur, a porosz komédia, a porosz nagyozolás uralkodott eddig nálunk a kaszárnyától a tanyai viskóig, a színházi padmalytól a hajófedélzet vaspántjáig. Ezt áldoztuk eddig a falánk, rideg, fából való és oh, oly kevéssé eredeti, a vigasztalanul sivár porosz kul-

turának. És a vége? Borussia most kényeskedik, nem tetszik neki a társaság. Jól van talán így is. Helyes, hogy végre mást is hallunk, mint a Zang an Égirt. (Vagy nem így kell irni?) Végre felszabadul a fülünk és meghallunk mást is. Meghalljuk azokat a finoman kigyózó bübajos melódiákat, amelyek minden idők igaz emberi kulturájának drága gyűjtökelyéből, Franciaországból érkeznek, meghalljuk az olasz tengerek zefirikus dallamait, és meghalljuk azt a buval, erővel, fiatalsággal és bánattal teli, lélegzetelállító szimfóniát, ami hatalmas mostohatestvérünk, a nagy orosz sikság felől érkezik és ami annyira rokon a mi szegény magyar falvaink dalaival és sóhajaival. Magunkra találhatunk végre mi is és mert sok fajtából élünk itt hála Istennek, sokfelé is szövetkezhetünk. Mindenkiel szövetkezhetünk: oroszszal, francziával, olaszszal, szerb-
bel és törökkel, mert minddel van valami rokonságunk, mindegyikhez fűz valami egy emlék, egy vágy, egy ajándék, mindegyikhez, csak éppen a poroszhoz nem.

A vasut messzire visz és a trónörökösünknek nem kell ám okvetlenül a potsdami pályaudvaron kiszállani. Diszörtség várná őt Pétervárott is, Párisban is. És az oroszoknak több a katonája, a francziának több a pénze, mint Poroszországnak. És mind a kettő akar minket, vágyik ránk. Mi mehetünk máshova is, mi igen, csak a történelem véletleneinek nagy kohójában összeizzasztott német birodalom lesz kénytelen saját gögijének elszigeteltségében megfulni.

Mi kapósak vagyunk, mi konglomerátok, nekünk — ha már piacra kell mennünk — ezer a bájunk. Akit a fané szépségillata vonz, Bécs felé huz, aki fiatal erőre vágyik, az a magyar Alföldet keresi fel, aki kedves csalárdáságot óhajt, elmegy Triesztbe, aki szereti az amerikai stílust, örömet lel Pestben, aki a régi melanchóliának bolond szerelmese, elmegy Kolozvára, vagy Krakóba. Keletet akarsz, ott van Szerajevó, ipari kulturát, ime Csehország, dalra vágyasz, szebbet nem lelsz sehhol, mint a magyar Alföldön vagy a dalmát tengerparton, mámor kell, itt a Hegyalja, havasokra vágyasz, hágy fel a Kárpátoknak vagy Tirol Alpeseinek bérceire, pihenni akarsz, hát van-e a világon szebb andalító-szer Grácznál és Stiriánál, pátoszt akarsz hallani, menj el a zágrábi szabor ülésére, szegénységet óhajtás látni, a rutének közé eredj, élelmességet — itt van megint csak Budapest. Milyen kábitó panoráma ez és mit jelent mellette amaz egyetlen nagy szürkére meszelt fél-kaszárnya, fél-fegyház, amelynek kapujára párbajozó diákok vérével irták fel: Borussia.

És aztán még valami. Konglomerát monarchia vagyunk, az igaz. De hát édes, jó porosz-evangélikus istenkénk, hát Európa nem konglomerát? És Európában gyakran váltakozik a hegemonia kulturák és race-ok szerint. Tegnapelőtt a latin népek ültek a nagy tál mellett, ma még a német vaczkol ugyan ottan, de holnapután már a szláv telepszik oda. És akkor? Berlinből sosem lehet szláv város. De Ausztriában könnyű lesz szláv miniszterelnököt kinevezni, és mi

magyarok is sok őszinteséggel és sok szívbéli melegséggel emlékszünk vissza a szarmata-sikságra, ahonnan jöttünk és ahonnan magunkkal hoztuk első kelevézeinket, szőrruháinkat, szekereinket és dalainkat. Vándorlásunk útjának vonala valamikor Oroszország volt és Berlinben csak egy izben jártunk, hómi keztyükért, amelyekre Mária Terézia királyunknak szüksége volt... A keztyü most ki van fizetve és — den Dank Dame bekehr ich nicht, mint Schiller mondta, aki német volt ugyan, de nem porosz és legnémetebb-drámája legnémetebb hősenek Wallensteint tette meg. Wallensteint, aki igazi cseh főúr volt, valamint hogy a mai porosz uralom katonai megalapítója, Moltke is fiatal korában dán királyi főhadnagyként botorkált Kopenhága utcáin.

L. L.

Miért?

Mért nem lát a szemem fákon, ködön által,
Mért nem találkozom szemem sugarával,
A tegnapi fénnel, a tegnapi árnyal?

Mért száll el a hangom, hogy többé ne halljam,
Mért nem él örökké az eldalolt dallam,
Mért hal meg a kacaj, amit elkaczagtam?

Milyen szép is volna, milyen jó is volna,
Ha rátalálnának a ravatalomra,
Szemem fénye sirna s a hangom zokogna...

Falu Tamás.

A vörös postakocsi.

(Regény.)

(3)

Irtta: KRÚDY GYULA.

II.

A színésznő és lába.

A régi városligeti színház fából volt s Feld Zsigmond sem szerette színháznak nevezni intézetét akkoriban. Szinkör volt a neve a bódénak, nyáron estenden nyitva voltak az ablakok és a környék népe csoportba verődve hallgatta a nagy fák alatt a csengő színházi muzsikát.

Szép világ volt itt. Bizonyára sokan gondolunk meghatottsággal a ligeti arénára, ifjuságunkra, egy elmerült szép szigetre, amely nyomtalanul eltűnt a tengerben. A forradalmár ifju hirlapírók, akik már Sardoura, Dumasra és Csiky Gergelyre esküdtek a színjátszás terén, nyaranta Feld szinkörében vagy az intézet környékén adtak találkát. A komolyabb ifjuság, aki klerikális vagy konzervatív lapoknál ette a »publicisztika sótalan kenyerét«, többnyire Budára járt és az ottani operett-énekesnőnek színeit viselte. Bárdos kisasszony tarlatán-szoknyácskája a gellérthegy alaguton túl igen erős mozgalomra adott alkalmat, míg a zömök Németh ur a tenort fujta, hogy a budai polgárkisasszonyok róla álmodjanak. Hadrik

urnó a drámában képviselte a modern irányzatot, szép, szomorú szemét állandóan a bejáróra függesztve, hogy tán belép a kövér »doktor ur« s megírja másnapra megváltó cikkét. Fái Flóra kisasszony mint egy meleg, pufók amorettek kagyló-ajkáról elgördülő kaczagás és rózsaszínű jókedv ugrott a színpadra nagyszerű trikójában, a gimnáziumi ifjuság sápadtan jött elő a második és harmadik felvonás között a Horváthkert bokraiból. Krecsányi ősz hajával ünnepelesen, finomkodva, megindultan időzött az előcsarnokban, mint egy régi londoni színművész, aki még Anna királynő udvarában játszotta Shakespeare-t. — Tehát itt nőtt fel a komolyabb ifjuság hajdanán, akik később Deák Ferencz elveit vallották a politikában, a hírlapírásban szerették a közgazdasági és szociológiai rovatot, az ügyvédi pályán a sommás keresetet, valamint a bankokat, belvárosi kávéházba jártak és a befolyásos emberek csunya leányainak udvaroltak. Egyik-másik a miniszteriumba jutott, azóta tán segédfogalmazó lett, mert mindennap feladta a főnöke kabátját.

De térjünk vissza a kedves forradalmi párthoz, piros szegfűs, lármás zsidó fiukhoz, nagyhaju voluntair-újságírókhoz, akik elvből gazembernek neveztek mindenkit; akivel személyes ismeretségük nem vala s szegény Csongory Marynak vadul tapsoltak, mert finom és szomorú mosolygás volt az arczán és szüxies, fehér szalagból volt a harisnyakötője, mint a halott zárdanővendékeké. Tótágast álló, bohó francia operettek és burleszk, idegbénítóna ostoba, de vig s ifjuságunkat mulattató komédiák váltották ki a tétszést a padosorokból. Sziklai C. női ruhában tánczolt és a színésznők, ifju, rózsaszínű, piszén mosolygó kis báránycák szűk nadrágocskát szerettek a színpadra öltetni, akár volt erre ok, akár nem. Az udvaron cigarettafüst és narancsillat. A kámea-arczu Feld Irén a szent papnők hcszu lépteivel sietett át a tájon. A dráma most messze költözött s az esős évszak beállta előtt nem lehet Nórában játszani. Az aréna eresze alatt korán májusban elhelyezkedtek a párok, az ifju hírlapíró urak télire kőszínházba való szerződést ígértek a leánykáknak, akik még csak tegnap léptek át egy házmesterlakás küszöbét, vagy a ligeti fák alól jöttek, hol vizet vagy virágot árultak poros vasárnapi esteken, s talán akkor szerettek először. Báltaszéki szerkesztő szürke czilinderkalapja pontosan felbukkant az esthomályban, mert híres volt arról, hogy a Charley nénjét ötven-szer, Goldstein Számít hatvanszor és Háromláb kapitányt olvasatlanul nézte végig a faszínházban. A színház vezetősége kitüntető szívesseggel fogadta a nemes barátot, aki tán napközben sem mozdul ki vala a nézőtérrel, ha ott dohányozni és sörözni lehet. És ez volt az ürügy arra, hogy a jókedvű szerkesztő olykor elmulaszt egy-két felvonást az aréna színdarabjaiból, midőn is titkolt szenvedélyeknek, nőknek, hosszadalmas, pezsgős vacsoráknak hódol, holott a színház intézősége még mai napig is azt hiszi, hogy a szürke czilinderes az előadásoktól volt meghatott és serény. A költőnők nevében Király Gízy költőnő vett részt az előadásokon és nemes metszésű feje antik bánatot fejezett ki Charley nénjénél is.

(Az ifju hírlapírói kar ezidőtájt ilyen dolgokkal mulattatta magát. A redakciókban az évszakok változása szerint Küry Clárit vagy a lenge nyári esték vidéki csalogányait volt szokás imádni. Az oxfordi diáknak színes szalagot varrnak a sipkájára, midőn az egyetemre beiratkozik, amely származását, rangját jelöli. A pesti hírlapíró akkor tette le a vizsgát, midőn istenitéletét tartott lapjában a gyönyörű Clári mellett vagy ellen. Jelvényt kapott és Béli doktor meglél-

gedéssel számlálhatta meg hadait a népszínházi forró esteken. Sokan voltak. Budavárt is bevehették volna. Ha kisebb is volt a csapat, amely Hegyi Aranka asszony trilláit számontartotta, szentebb lelkesedéssel végezte a szolgálatot. Az őrcsapat vezére a nagyszerű Ágai Béla volt, aki azóta, hajh, talán még színházban sem volt! Istenem, hová lettetek virágkerekek, esők és csaták! Szent rajongások, hitek, vallások. Buddhát elegen tisztelik Indiában, de Küryt még többen imádják: A színpadra lép és mosolya, amely uj és varázslatos, meleg vérhullámként áramlik át a nézőtér kopottas foteljei között.

A telet felváltotta a nyár és K. C.-t a liget s a budai oldal pacsirtái. A tótfalusi nyár megtizedelte, hatalmasan megritkította a népszínházi falanxot, még Satanello is szint cserélt, pedig már feltette magában, hogy operettet ír a Népszínháznak. Bródy Sándor fiákere gyakran állongott a Politikus csizmadia előtt, a temesvári társulat hölgyei elszántan itták az édes és ingerlő bowlee-t, hisz a Nemzetiben sem játszott senki. A »csoda« sem. Timár Szaniszló pepita-nadrágban járt és a világos színű Lavallier-nyakkendőt pártfogolta. Schmittely József éjszakánként, lapzárta után arról ábrándozott, hogyan lehetne a Pesti Hírlap szerkesztői asztala mellől egy langyos este Budára illanni és a híres Fái kisasszonyt megsejlelni, hisz naponta háborut kell viselni miatta a szerkesztőség felével: a vezércikk s tárcza mind a rózsaszínű Flórától zengene... A zseniális Beöthy László még csak egyszerű udvarló (de félelmetes szerkesztő) az öltözők között, ahol a színházi tüzoltó aszkéta barát nyugalomával tartja kezét a vízcsapon. Miklós Andor, a magyar Pullitzer, Armand név alatt ír lírai verseket és a szigorú műítészek jövőt jósolnak az ifju lantosnak. Vajjon irt-e azóta verseket?

Hát még a fiatal, névtelen hírlapíró urak! Színésznőszerető nélkül igazán nem lehetett komoly, számbavehető munkása senki a sajtónak. Járvány volt ez? Divat? Az asztalfiókban, hol manapság a kölyök-újságíró angol nyelvtanát őrzi, színésznők arcsképei hevertek. E nemzedék még jobban értett a színházi intrikához, mint a reportázshoz; Konti operettjeit az első taktustól az utolsóig eldudolgatni könnyebb volt, mint egy intervjut megcsinálni. Mintha csak merő utópia lett volna ebben az időben, hogy már a határmezsgyén áll a nemzedék, amely a színésznőkért nem rajong, utazó-táskájában azonban minden benne van, amit Cambridgeben és Oxfordban tudnak, a Sorbonne diplomája és költők nagyszerű tehetsége. A pompás, fiatal újságírók, akik, a legtehetségesebb lendülettel egyszerre a világ legjobb újságjait kezdik írni Budapesten, a Kérik, Kemény Simonok, Lakatosok, Lázár Miklósok. Lehetne korunkat a színésznő alkonyának is nevezni. Tudtommal színésznő miatt mostanában már nem szokás verekedni Fodornál. A kitűnő mester termében senki sem halt meg Fedák nevével ajkán. A kardok pihennek, a tollak dolgoznak. Fodorné Aranka helyett Japánról álmodozik a legfiatalabb nemzedék (pedig ez nem igazságos dolog), ahová tanulmányutra kellene menni!

Május volt, a fő- és segédzemélyzet már megtartotta esküvőjét a liget öreg nyárfái alatt, a nagydob puffogása a Stefánia-utig is elhallatszott, ahol szerelmesek szívják egymás ajkáról május illatát, a lámpások gyönyörűen ragyogtak a színházban, a szezon korán megkezdődött, a tavasz mint egy ifju, csinos virág-árusleányka bolyongott a színpad tájékán és a színésznők vesszőkosarait az esti előadáshoz már lovagias ligeti csirkefogók cipelték a lakásukról a színház öltö-

zöjébe: Csongory kisasszony szobaleányának három hintás tette a szépet. Meglássátok, ebből még baj lesz: A legények vérbenforgó szemmel kapdosták el egymás kezéből a ruháskosarat. Az öreg főrend ezüst fejével gyakran megjelent az első számú páholyban, megdicsérte a szindarabokat, míg a tulsó oldalról a híres Adónisz, szép lovairól és aranyos hintójáról ismert lovag szegezte tábori látcsövét a szinpadi csatamezőre. A hírlapírók már elhelyezkedtek és a középső sorokból alattomos nevetése bugyborékkolt felfelé a színészhölgyeknek, akik ez estén nem vesznek részt az előadásban. A parókás karnagy hátat fordított a szinpadnak, amint a felvonásközi zenét elvégezte embereivel (a Gasparonéból játszván), a nagybögös titkon felhajtott söréből s egy szöke, szemüveges fiatal zenész már harmadszor olvasott végig egy gyűrött levelet. Vajjon ki küldte a levelet? Örömről volt szó benne vagy boldogtalanságról?

Urbanovicsné pompázatos ruhájában teli kebelrel dőlt előre páholyában, Szilvia felsóhajtott: »Istenem, már akár itt is játszanék, de Csongory lefogal minden szerepet!«, míg Horváth kisasszony pusztán gyakorlatból a páholyok mögött álló tüzoltóra vetett buskomoly, szende vagy drámai pillantásokat s nagyon meg volt elégedve, midőn a tüzoltó cserélgetni kezdte a lábát.

— Leginkább a negyedik felvonást szeretem hallgatni, — mondta Urbanovicsné narancsot hámozgatva — midőn a kirohanás van s Jézust! kiáltanak háromszor.

Horváth kisasszony megértőleg bólintgatott:

— Én se értem az öreg Feldet, miért játszatja a többi felvonást? A kirohanást és a görögtüzet kellene négszer megismételni.

A páholyok elején, hol a zizegő piros színlap, apró, szüzléány kebeléhez hasonló narancsok, aranyos pohárban színes virágbokréttával diszitett cukorkásdobozok, jószagu fehér keztyük, mintha női karoknak a befelé eső részéből volnának szabva, a marabu legyező mint lengő tollbokréta azoknak a férfiaknak temetési lováról, akik nők miatt haltak meg, mindenféle illatok, kifésült, puderral meghintett női frizúrák, az esti világosságban felhevültnek látszó női arcok, csillogó szemek és friss fehér bluzok gyüleseztek, egy magas tetű, barna, diószemű, nyírott bajuszu és halovány képű fiatalember lépkedett végig sötét ruhában. A kalapját kezében tartotta és a fejével tiszteletteljesen bólintott Klára felé.

Klára azonban most mással volt elfoglalva, nem vette észre a köszönést, mert a színház drámai művésznője működött a deszkákon.

— Ismerem ezt az Ujhelyit — mondta félhangon, anélkül hogy szemét levette volna a szinpadról, amint a színésznők szoktak kritikát mondani játszó barátnőjükről a nézőtérén s szájuk alig észrevehetőleg mozog. — Sohasem tudta a szerepét, és persze most sem tudja, mert folyton férfiakon jár az esze. A legszerelmesebb színésznő a drámaiak között. Már az iskolában folyton az öreg tanárokkal kaczerkódott. Ujházinak kezét csókolt, Gált csaknem elnyelte a tekintetével, pedig Gál nem nagyon szerette, mert nem tartotta elég tehetségesnek. Jászai egyszer azt mondta neki: »Kisasszony, így csak a szobaleányok alakítanak, menjen a czupringerhez«. De ennek nem használt semmi. A kereskedelmi iskolából jött az akadémia. Azok a leányok már a kereskedelmiben elszemtelenednek. Gyorsírást tudott és gyorsírással irt leveleket a fiuknak. Szeretlek, szeretlek: ezt írta mindegyiknek s a gyorsírási jelényt minden fiu ismerte az akadémián. Azt mondták, hogy nem

szereti a tiszta fehéreneműt. Most is nagyon gyanus a kisasszony zsanzsán harisnyája, hiába utánozza Jászait.

Klára igen gyorsan mondta el mindezt, mintha önmagával vitatkozott volna. Majd az ismeretes színházi szuggesztíó folytán észrevette a bánatos lovagot, aki imént köszöntötte s élénken viszonzta köszöntését.

— Ki az? — kérdezte Urbanovicsné, akinek semmi sem került el figyelmét.

— Rezeda szerkesztő — felelt Klára s már nagy szem-csatát kezdett a mélabus férfiával, akinek fejtartása és hajviselete féloldalal volt, mintha valamikor őszi este elábrándozgatott volna az első kályhatűz előtt, elmúlt szerelem bizonyítékait égette, leveleket, hajfürtöket, kis ruhafodrokat, esetleg harisnyakötőt s fejtartása megmaradt ugyanabban a helyzetben, amelyben akkor volt, midőn a lángra kapó női levelek után nézett. — Mit keres ez Pesten? — füzte tovább a drámai szende a fehér keztyűvel fölytatott eszmecserét.

— Kiváncsi vagyok, — szólalt meg éles hangon Urbanovicsné — hogy mért nem mutatod be nekünk ismerőseidet? Azt hiszem, hogy akit te ismersz, azt mi is ismerhetjük.

Klára felemelte hamuszínű tekintetét és élénk mosoly futott végig arcán, mint a napsugár szalad be az ablakon, midőn a zsalugátert kinyitják.

— Rezeda ur Debreczenben volt hírlapíró és engem imádott. Nem találok ezen a tényen semmi csodálkozni valót.

De már intett a szemével a mult ábrándjain me-rengő, a tegnapi tavasz felhői után tekintető férfiúnak, aki nyomban felállott helyéről és hosszú, szégyenkező léptekkel a páholyba ballagott, mintha folyton azért pirult volna arca, hogy félféjjel magasabbra nőtt a normális nagyságu embereknél és hosszúakat lépett, bár tudta, hogy a táncziskolában nem szabad hosszabbat lépni hatvan ccentiméternél.

A drávamenti özvegy hatalmasan megrázta a szerkesztő kezét, miközben szokás szerint végigfuttatta a tekintetét a bemutatott mellénygombjain.

— Rezeda — mondta — az egy szagos virág. A vidéki leányok virága. Az én kis kertemben is sok rezeda és mályva volt, mikor leányságomban ábrándoztam.

— Tehetséges költő! — mondta cikázó tekintettel Klára.

Szilvia oldalvást nézett Rezeda urra. Mintha a hajszálait vagy a fogait óhajtotta volna megolvasni. Furcsa kis orra csendes elpirult és olyan halkán lélekzett, mintha valami rendkívüli esemény lefolyását figyelné, mintha félálomban lesné az álom folytatását.

— Rezeda ur engem is mindig megdicsért. A Ripben azt írta rólam, hogy a hangom bánási földbirtok, amelyen aranybuza terem — szólalt meg Szilvia halkán, szóttagolva a szavakat, mintha maga is érezné a dolgok fontosságát. — És sohasem kereste, hogy bemutatassák nekem Debreczenben! Miért?

— Hé! — mondta a hírlapíró. — Minek? — A hangja olyan volt, mint a leeresztett huru hegedű hangja. Mintha már teljesen elfáradt volna a sok felesleges beszédétől. Nem érdemes szólni: kinek, minek? Ugy sem a szavak számitanak, hanem a tettek.

S közben gyermekesen lágy tekintetét, amelyben leginkább egy októberi alkonyat képe rezgett, midőn az ér törpe fűzfák, elhagyott kis hidak és magányos kertek alatt bujdosik kifelé a városból, Szilvia gyöngéden emelkedő kebeléről nyakáig emelte, hogy a finom, előreálló állból s a nemes, régi angol ladyk nyakához hasonló nyakából annyit láthatott, amennyire kíváncsi volt.

— Minek? — mondta Szilvia és hangjában csudálkozás csengett. — Annak, hogy ne mindig csak a régi színésznőkről merengjen a hasonlataiban!... Emlékszem műveire, amelyekben megírta a Suhanczról, hogy azt Szalkainé óta senki sem tudta. Tiszainé Ellinger Ilonka a Denevérben volt utolérhetetlen, midőn az egész város és satöbbi. Margó Zelmáért mennyit rajongott! Uram, én minden művét ismerem.

— Kisasszony, — felelt Rezeda olyan érzelmesen, mint a szentsír katonája feltámadás éjszakáján, mert igen cinikus, sőt gunyos óhajtott lenni — akkor járt utoljára a vidéken az operett muzsája, midőn a molett énekesnők nem szégyeltek fehér nadrágjukat. Midőn még az volt divatban, hogy a színésznők puderozzák a hajukat; fekete harisnya, kivágott laktopán s fehér alsósoknya, amelyet éjszaka a saját kezükkel mostak hófehérre: ez volt eleganciájuk, amelyet vidéken a színésznőktől közönségesen követelnek. Heh! Tiszainé olyan volt, mint egy kis madárfészek, hosszuszáru nyárvegi füvekből gömbölyűre fonva.

S ekkor már teljesen felemelte a tekintetét Rezeda ur s gyors, kémlelő pillantást vetett Szilvia harmatos szemébe, amely őszinte mélabujával mintha örökké azt mondta volna: »Milyen boldogtalan vagyok, engem nem szeret senki, kegyed sem, ugy-e?«

A szerkesztő sziszegő hangot hallatott:

— Mert én voltam Don Kihóte!... Pruty-pruty.

Pattogó hangot adott a szájával, mire Klára a keztyűjével a vállára ütött.

— Miféle utálatos szokás ez? — kérdezte nagy-nénis szigorral.

— Pardon, azt hittem a hölgyek már ismerik a legujabb pesti divatot. Pruty-pruty. Bocsáifat. Pruty-pruty.

Igy szólt Rezeda ur, alattomosan mosolygott, mintha titokban azon nevetett volna, hogy a hölgyek milyen ordináré fráternek hiszik őt ebben a perczen, pedig... A szemét véletlenül Fátyol Szilviára fordította, mintha esetleg az ő véleményére is kíváncsi volna. Az énekesnő kitartó, konok szomorúsággal függesztette rá a tekintetét, mint aki addig akar nézni egy képet, amíg az megelevenedik.

— Pruty! — mondta Rezeda olyan bánatosan, mintha csak azt mondta volna: »Reggelre ugyanis szép halott leszek, mert éjjel valamit csinállok, hogy szép halott lehessenek. Kisasszony, eljön a temetésemre?«

— Mondja, drága, hogy az ördögbe került maga ide? — szólott most fensőbbes hangon Klára, mint aki ugyanis tudja, hogy csak inteni kellene a férfinak s az fejest ugrana a Duna közepébe.

Rezeda ur valóban teljes megindultsággal fordult a vörösbarba leányhoz, mintha egy nagyon gyöngéd, nagyon kedves, kis, boldogtalan emlékéhez nyulna: egy revolvergolyóhoz, vagy egy női arczképhez.

— Pesti lakos lettem.

— Ah, tehát már nem szerkesztő többé?

— Pesten szerkesztgetek, engedelmevel. Három hetilapom is van.

— Nagyszerű — szólt közbe Szilvia. — Sajtófejedelem.

— Csak herczeg, urnóm — felelt kétes hódolattal Rezeda ur.

— És melyek azok a kedves hirlapok? — folytatta Szilvia.

Rezeda hunyorított a félszemével, mintha Európa legnagyobb vicczét mondaná.

— Az egyiket »A jó borkereskedő«-nek hívják.

Szilvia összecapta a kezét.

— Hallatlan!

Rezeda ur most a másik szemét hunyta le.

— A másik neve: »Keresztények Ujságja«. És a harmadik...

A szerkesztő most mind a két szemét lehunyta, mintha maga is félne a viccz-srapnell pusztításától.

— Harmadik lapom »A lámpás«.

Horváth kisasszony közelebről ismerte Rezeda urat s így kénytelen volt bólintani.

— Persze a lámpagyújtogatók közlönye?

— Dehogy. Forradalmi lap, az én lapom, amelyet én írok az első szótól az utolsóig — felelt a szerkesztő alattomos nevetéssel. — A legvigabb lap a világon, de csak öngyilkosjelöltek olvassák. Az ujság mottója: »Jobb meghalni, mint élni!« Nemde, mulatságos?

Urbanoviczné hátrafordult:

— Gyerekek, csendesebben mulassatok. A szinpadról már figyelnek.

— Megfizettük a páholyunkat, pedig Feld adott volna perczenttel is, mint színésznőknek dukál — felelt sértődötten és igen gyorsan Horváth kisasszony. — Azt a tehenet úgy sem lehet závarni a szerepében, mert nem tudja a szerepét.

Egy pár perczig azonban mégis csak elhallgattak a páholyban. Rezeda ur magába merülve mosolygott, mintha azon nevetett volna, hogy milyen mulatságos, ember ő, mert teljes bizonyossággal felkötöti magát holnap vagy holnapután...

— A lámpás! — mondta szórakozottan Klára. — Színésznőkről is szokott irni?

— Természetesen. A színésznők kedvelik lapomat.

— Ej, haj! Tehát mégsem felejtettük el a vidéki hirlapíró elvét? A legszebb virágcsokornál is többet ér egy kis kellemetes hazugság a présben! A fővárosi színházak kulisszái mögött is kakaskodik, szerkesztő uram?

Rezeda ur olyan furcsán nevetett, mintha már javában hullá volna és a Duna közepén uszna egy fekete hal társaságában. A hal elkiséri messzire, amíg meg nem puhul.

— Azonban — kezdte és a homlokán kacskaringós fürtöt igazított hajából. — Azonban nem hinném, hogy a színművészet berkeiben tobzódna a népszerűségtől. Vagy hemzsegnék, azaz henteregnék...

— Rezeda, maga komoly, lágy, szomorú és ábrándos fiatalember volt vidéken. Olyan átszellemült arccal ült a színházban, mint egy költő.

— Mikor maga játszott.

— Ferencz József-kabátot hordott.

— Vidéken úgy szokás szerkeszteni.

— Délelőtt a korzón megbeszélte a színügyet a polgármesterrel.

— Azt, hogy maga milyen nagyszerűen játszott a Nórában.

— Oldalszakálla is volt.

— Istenem! — sóhajtott most váratlanul Szilvia és gyorsan a szinpadra nézett.

— Tehát mit szokott irni a színésznőkről a Lámpásba? — kérdezte Klára.

— A derék és tiszteletreméltó hölgyről, aki a nagyszonyt alakítja a deszkán, lapom legutóbbi számában azt bátorkodtam megírni, hogy milyen szaga van a szájának.

— Ah, nagyszerű. Tehát revolver lett?

— Petrolőr, dinamitard: amint parancsolja. Kis zuglapomban számon tartom a színésznők kedveseit, kitartóit, a hold járását és kereszt- és vezetéknevet adok a gyermekeknek, akiket elvitt a nagy vizen járó fekete hajós a másvilági országba, ahol azok élik le életüket, akiknek már joguk, csaknem alkalmuk volt a földi életmódba belekóstolni.

Horváth kisasszony megcsóválta a fejét.

— Kár, hogy elhagyta a költészetet. A muzsája bizonyára nem visel tiszta fehéreneműt.

— Az én muzsám, nagysád, mezitláb jár szegény, szalmavirágból hord koszorút és pirománia a betegsége.

Az előadásnak vége volt, itt-ott tapsoltak, az előcsarnok ajtaját a civilbe öltözött kapuőr felnyitotta.

A hölgyek a holmijukat szedték össze. Klára Urbanovicsnének segédkezett, míg Rezeda ur Szilviára emelte a hattyuprémes színházi belépőt, amilyent csak vidéki színésznők és igazi herczegnők viselnek. Szilvia kis kezével, amely olyan meleg volt, mint egy menyasszonynak a párnája, a kabát alatt megszorította a hirlapíró kezét.

— Küldje el nekem a Lámpást! — mondta sutogva, mintha igen nagy titkot közölné.

Majd hangosan megkérdezte:

— Velünk tart?

— A Fehér hajó-ba megyünk vacsorázni. Ugy-e azt irtatok Kürtösnek? — szólalt meg Urbanovicsné, akinek őszinte megindultság tükröződött arcán, mintha kedvese temetéséről jött volna, amint az előadásnak vége volt.

A szinkör előtt egy szürke cilinderes gavallér állott. Szürke redingotján friss virág, arcán ragyogó mosoly: vacsorázó kompániát toborzott.

— Rendes ember Vadkertinél vacsorázik — mondta hangosan, mert ebben a szezonban Vadkertihez jártak a »színháztól«.

— Kár, hogy már a Fehér hajó-ba ígérkeztünk! — szólalt meg bocsánatkérőleg Urbanovicsné, félig-meddig a szürke cilinderes urhoz intézve a szót, mert bizonyos kötelezettséget érzett a színház irányában Kürtös és unokahuga miatt.

(Folytatása következik.)

Toll és tör.

— jan. 24.

KONSTANTINÁPOLYBAN megint fellobogott a forradalom lángja s elhamvasztotta a diplomáciai aktákat, melyekkel Törökországot békekötésre akarták kényszeríteni a nagyhatalmak. Az ágyuk tehát újból megszólalnak Drinápoly körül s a háboru friss erővel megindul a csatalsai vonalon. A perspektiva, melyet a forradalom lángja bevilágít, nagyon kevés jóval biztatja Európát, mely a hatalmak közbelépése és a diván állásfoglalása után bizonyosra vette a háboruszkodás megszünetését. Mi lesz ezután? Bevonul-e a szövetségesek hadserege Konstantinápolyba, vagy visszazoritják-e a török katonák az ellenséges haderőt a bolgár határokig? De ennél is fontosabb, hogy az európai hatalmak erőcsoportjai semlegesek maradnak-e, ha Konstantinápoly mecsetjeiben felcsendülnek a »pogány« kórusok akkordjai. A helyzet sohasem volt oly komoly, mint amilyen a forradalom után lett. Az új-törökök felborították a helyzetet, s ha emberi érdekeink fel is láznak az események ellen, az esztétikai érzésünket valami kellemes bizsergés lepi meg. Érezzük, hogy mégis szebb dolog a lázongás, mint a beletörődés. Érezzük, hogy egy nemzet méltóságának mégis jobban felel meg az ágyugolyó, mint a diplomáciai aktákból gyurt papirgalacsin.

HÁROM ELEMET TANULT — káromkodtak az emberek és valami dühös megbánás rázta meg őket. Hát érdemes tanulni, érdemes koplalni, végighempereggni egy massa könyv kulturáján, hogy aztán az ember a diploma szakaszjeggyel utcáról-utcára robotoljon? Érdemes, amikor a megvásárolt jeggyel kint kell állani a perronon és bebámulni a bitangokra, akik potyajeggyel ülnek végig az életet? A bitang — ordítják, és a szilkuk nem annyira Pallós Ignácznak szól, mint inkább a pénznek, amely az első jöttmentnek odaadja magát és nem kér diplomát, érettségi bizonyítványt, még svindlikurzust sem. (Pallós különben azt sem végezte, — még svindlizni is kurzus nélkül tudott!) Hát bizony, atyámfiai, ez így van és, ki ne átkoztatok, helyesesen van így: a betüvetés is egy más dolog és a pénzszerzés is egy más dolog; mindig voltak alsóbbrendű állatok, akik agyvelő nélkül is meg tudják szerezni a láplálékukat és mindig voltak lángelmék, akik lyukas nadrágban jártak. De — végre — a lyukas nadrág nem divat és a lángelme se föltétlenül tartozik hozzá a lyukhoz. És aztán, — hátha azért bukott el Pallós, mert csak három elemet végzett?

TALÁN MÉGSEM IGAZ, hogy az oroszot csak meg kell vakarni és már ott a tatár. Inkább megfordítva: a tatár csak nemzeti álruha, olyan, mint minálunk a kondás, szür-guba és alatta igen orosz, sőt: igen francia kultúra él. Ime: az orosz császári akadémia Lukasevich tanárt tüntette ki az Achmatov-díjjal. Ez így, magamagában, nem mond semmit és az olvasó csak azt mondhatja rá: a derék Lukasevich valószínűleg rászolgált az Achmatov-díjra. De hisz épp ez a szenzáció, — az, hogy rászolgált és annak daczára hogy rászolgált, megkapta. De ne dolgozzunk többé x-ekkel, leplezzük le az egyenletet, a maga három ismeretlenével. Tehát először: az orosz akadémia; az orosz akadémia a czári reakció véleményező testülete. Másodsor: Lukasevich. Lukasevich, a jámbor tudós, a legveszedelmesebb orosz nihilisták közé tartozik s része volt a II. Sándor császár meggyilkolásában és husz évig kvártélyozott a schlüsselburgi penzióban. Harmadsor: az Achmatov-díj. Az Achmatov-díj az Oroszország belső Nobel-díja, a legnagyobb, a mivel Oroszország tudóst kitüntethet. És Lukasevichet kitüntették vele, — nihilista, merénylő, szinte azt mondhatnám: destruktív elem, és kitüntették. Nihilista, merénylő, destruktív elem — konstataulta az akadémia, de a »Szerves élet a földön«, a hatalmas három fóliás mégis az ő munkája és a tudomány nem lehet se kozák, se rendőrspiczli: a díját ki kell adni. Egy kicsit elgondolunk, ... hazagondolunk, a magyar tudományos akadémiáról, és irigyeljük az oroszot, — őt, a rosszabbik esetben is, meg kell vakarni, hogy előbujjon a tatár, a magyart meg se kell vakarni ... és tatár.

VÁRADY ZSIGMOND maga vetette meg magának a halála ágyát — prédikált borús szolennitással az egyházi funerátor; pedig nem: ez az ágy már nyitva volt, amikor megjelent a fórumon, nem azért, mert megjelent, hanem azért, mert egy antik hajlithatatlanúgu becsülettel jelent meg, a dolgok akkora komolyanvevésével, annyi ércfedezettel a szavak és programok mögött, hogy okvetlenül el kellett szédülnie a piacon, amely csak fedezetlen határidőüzletekre van berendezve. Igaz: beteg is volt, a szive megkopott, az idegei kissé megereszkedtek a III. osztályban, a pénzletlen indulás szakában, — a kegyelemdőfést mégis a civilizált végzettől kapta, amit Napoléon politikának nevezett. A cinikusoknak van igazuk: nem volt jó szive, jó, ordinaré idegrendszer, jó gyomra és bivalybőr-pofája. Mért adta a fejét a politikára? »A lelke

minden szépért és nemesért lángolt» — parentálta el Tisza István és a hallgatóság a lelke alján hozzátette: »meg is halt«. Az élete: boszorkánytáncz volt a nyitott sir körül és az első rossz figura az életébe került. És boldogtalan — a boldogtalanoknak abból a fajtájából, amely csak Magyarországon él. Amíg meg nem hal...

BARCSAY-ANEKDOTÁK.

(Korzó-csevegés.)

— Jó napot, Kelemen bácsi. Hallotta már a legujabb...
— Elég! Föltétlenül hallottam. Az összes rossz vicceket most ráfogták a szegény, megboldogult Barcsay Domokosra. Persze, mert nincs módjában tiltakozni ellene.

— Pedig egy csakugyan elsőrangú és mulatságos vicc. Két zsidó utazik a vonaton...

— Ösmerem, ösmerem. Nagyon kérem önt, ne ragaszkodjék hozzá. Ismétlem, a megboldogult rendkívül elmés ember volt és finom magyar humorista és épp ezért nem érdemi meg tőlünk, hogy minden törvénytelen anekdota apaságát őrajta keressük.

— De, Kelemen bácsi, esküszöm önnek, amit el akarok mondani, az vele történt meg. Két zsidó utazott a vonaton. Ugyanabban a kupéban ült...

— Tudom, tudom. Ugyanabban a kupéban ült Barcsay Domokos is. Értse meg már, kedves Szósz ur: mindezek abszurdumok. Először is mért utazzék éppen két zsidó a vonaton ugyanabban a kupéban, amelyben a fejedelem utazik. Másodszor, ha már csakugyan megesik ez a különös és szokatlan eset, mért kell azzal a két zsidóval a fejedelemmel kapcsolatosan valamilyen adomának történnie? Nem, barátom; lehet, hogy valami régi, kávéházi anekdotát akar nekem elmondani, de azt kétlem, hogy a megboldogulttal történt volna.

— Jó; hát nem ezt fogom elmondani, hanem egy másikat, amely nem is a vonaton történt.

— De két zsidó szerepel benne.

— Csak egy.

— Ösmerem. A buzával, melyet Barcsay eladott neki.

— Csakugyan! Hát maga is hallotta már?

— Tíz év óta hallom mindig. Egyszer Baron tanárral kapcsolatosan, másszor Förster Auréllal viszonyba hozva, majd Guthi Somával és Szomaházy Istvánnal. Isten önnel, kedves Szósz ur. És ha egy jó tanácsot akar tőlem, ne mondjon ezentul senkinek Barcsay-anekdotákat. Mindenki hallotta, vagy olvasta azokat és így csak untatni fogja embertársait ama viccek felélesztésével. Nem gondolja-e, hogy igazam van?

— Belátom. Ellenben...

— Mit ellenben? Nincs ellenben.

— Borzasztóan sajnálom, hogy ön olyan makacs. Mert fogadni mernék, hogy »Az örmény levélhordó és Barcsay Domokos« című adomát nem ismeri.

— Na jó, hát mondja el.

— Egyszer egy örmény levélhordó...

— Ne mondja tovább. Ösmerem.

— Az imént azt mondta, hogy nem ismeri.

— Most eszembe jutott. Isten vele. Csókolom kezét a kedves feleségének...

— Alászolgája, Kelemen bácsi. Ne haragudjék rám...

— Nem haragszom. De többé ne meséljen Barcsay-anekdotát. Isten vele!... De most sietnem kell... Várjon csak egy percre. Valamit akartam még mondani. Mit is? Ja igen. Nagyszerű, óriási... Még fog fulni a kaczagástól. Ez azonban igazi Barcsay-anekdota; épp ma hallottam... Egyszer két zsidó utazott a vonaton... Bánffyhungadon a kupéba száll Barcsay Domokos...

(És elmondja a legöregebb Barcsay-anekdotát.)

Maximus.

Krónika II.

Két karriér.

— Jan. 24.

A krónikás kedvére turkálhat egy panama-pocsolóban. Sok érdekes fej uszik a dantei kloákában, de nekünk — minden politikai pikantéria előtt — legérdekesebb a főhős, a biztoskezű és grandiózus sikkasztó és az okirathamisító, aki egyszerre egy csomó paragrafus horgán akadt meg. Szegény Pallós Ignác most a régi aranyaktól káprázva ül a czellájában. A fegyenczruhájában csak kipiheni magát. Mert ez a nagystilű és ragyogó szélhámos, a pénznek ez a gladiátora tíz hosszú évig küzdött és tánczolt borotva-élen, verejtékes és lázas munka a büne, nem volt kényelmeskedő szélhámos, s a zakatoló napok után, egy-egy csalása sikerültén bizonyára nem nevetett a markába. Inkább nyugodtan és boldogan aludt. Csak az első lépés lehetett nehéz és aggályos. Ami utána jött, azt a szemében már szentesítette a siker, az kötelesség, aranyámor és öröm volt. Az analfabéta és szomorú ifjúsága után, a parizer-vacsorák, a kicsorbult körmök és a korai felkelések által megismerte, hogy micsoda mozgatja az embereket s aztán már minden automatikusan ment. A milliók varázskörében új etikát alkotott magának. Nem érezhette a bűnét. A gesztenyéskofa, aki két fillérral kevesebbet ad vissza a vevőjének, inkább szenvedhet a büntudattól, mint ő. Bizonyosan elítélte azokat, akik fillérekkel csalnak. Ezek ostobák, tehát rossz emberek. A kis diák, aki lepkét fog, a neuraszténiás bogár-gyűjtő, aki spirítuszba áztatott rovarjait este a lámpafénynél felgombostüzi, gyilkosnak hiszi magát, de a napoleoni hadvezér a hullák ezrei, égő falvak s az ég véres dekorációja előtt is morálról és apostoli küldetéséről prédikál. A rovaryilkosság nagyobb bűn, mint az embermészárlás. Most a delikvens természetesen lehajtja a fejét. A bűnét bevallja. Ugy érzi, hogy bűnös, mert az, amit akart, nem egészen sikerült és a karriérje megroppant.

Ezzel a hatmilliószuahanással és csütörtököt mondott karriérral kapcsolatban azonban egy másik karriér vetett lendületet. A felesége karriérje. Mi nem ismerjük a drámákat. Ez a város ritkán lát nagy gesztusokat. Összekocczanunk és kibékülünk, csendesesen a mellékajton távozzunk el holmi kompromisszumos és náthás morál védelmével, de kitartás és szilárdság, ércz-homlok és arany-szív, erkölcsi erő nincs ebben a városban, talán az egész országban sincs annyi, hogy egy tragédiára való feszítőerőt szolgáltatson. A nő, a szerelmes anyagalamb és a lihegő nőtényitigris elsőnek fut el. Végszóra mennek el a kis nőcskék mindenünnen. Tessék megnézni a kor ujságszenzációját, a legujabb és legizgalmasabb drámákat, itt és külföldön, s önök észreveszik, hogy az utolsó felvonás utolsó jelenetében, amikor a hősök a padlót harapják és a

vér patakokban buggyan, akkor nincsenek ott nők, a nők eltávoznak a detektív, a nyomor, az inzolvencia végszavára. Pallós Ignáczné karriérje azonban az utolsó felvonás utolsó jelenetében kezdődött. Hogyha nem rángatja bele a véletlen ebbe a drámába, akkor ő tovább reggelizik sonkát és pezsgőt, hordja a gyémánt fülbevalóit, eljár az operai páholyba, a koncertekbe és sohase tudja meg, hogy kicsoda. Amint azonban zuhant a férje karriérje, úgy emelkedett az övé. Felémelkedett a legmagasabb pontig, a cél-talan jószágig, addig az imaginárius sikig, ahol már — láthatatlanul és anyagtalanul — az erkölcsi erő lebeg.

Csodálatos ez a nő, ez a hősnő, a sikkasztó felesége. Az ő alakját emeljük ki a pörből és romantikus szeretettel rajzoljuk a vonásait, a pszichéjét. Hogy imádja a szadista himjét, — még mostan is — őt, aki tiz évig orránál fogva vezette a kontinens pénzkapacitásait, és hogy tud érte szenvedni, ez a boldog masochista. A férje vett egy revolvért. Esté, titokban megmutatta neki és szembe néztek, határoztak együtt, az élet és a halál fölött. Szivdobogásuktól volt hangos minden éjszaka. Nappal pedig a kilincsre bámultak, mikor rezzen meg a félelmetes kéztől, attól a kéztől, mely erősebb, mint a pénz, a csel és a hatalom. Milyen mélységesek lehettek ezek a pillanatok. Vajjon milyen regényt, milyen bolond idealista ponyva-regényét olvasta ez a szegény-szegény nő, milyen idealizált regényhősnőt kopizált a tetteivel és az életével, hogy aztán se — ma se — esett kétségbe és a férje elfogatása után naponta elment az irodájába, hogy elvégezze a napi teendőket? Ha hátat fordít az urának, mindenki megbocsát neki. És ha új nevet kér a miniszteriumtól, a miniszterium — a törvény értelmében — egy koronáért ad neki új nevet is, hogy sohase sejtsek a kilétét. A féstett primadonnák, az üvegekörmű hiszterikák korában ő azonban ósaszony maradt, aki hisz és perel a logikával. Papirmasé-világunkban gyönyörű és fényes látvány ez az érczasszony. Joga volt hozzá, hogy automobilon járjon és a sikkasztott milliók puhaságában éljen, mert kevés, nagyon kevés ilyen nő élhet ebben az országban.

»Ha nőkhöz mégysz, ne feledd a korbácsot«, tartja a nietzschei mondás. A férfiak a világ kezdete óta mást se tesznek. Magukkal viszik a hódító lovaglóstort, az erő szöges korbácsát és a szellemesség, az elegancia, a vidámság felvirágzott, czirkuszi vesszőjét, hogy a nőt vassal és virággal egyszerűen megtanítsák táncolni. Tánczmester és állatszelisták minden férfi. A vad és ragyogó szemű conquistadorok sohase mernek előttük gyengének mutatkozni. Ha bánatuk van és a halántékuk sápadt, akkor orfeumba mennek, a pezsgős palaczkok és az atropinos-szemű kávéházi angyalok közé. A redősimitó nő, aki a gyengéket öleli, csak a regényekben él már. Annál nagyszerűbb szcéna, hogy egy erkölcstelen és beteg városban akadt egy nő, — egy budapesti nő — aki most a divat ellenére férfi-agygyal és nő-szívvel kitart a himje mellett s megczáfolja az

ősi elméletet, az erkölcs briliánsát villantja fel egy bűnpör szennyes aktái közt. Ez a paradox teszi csillogossá a karriérjét. — Előtte nem tudunk férfi-bölcséségünkről és kihull kezünkől a korbács is.

—n.

Ó gyönyörű, vad élet.

Vad, égő erdő lángjai közül
Rohantam, mint borzasz szatir, riadtan:
Mint szikra, mely a hajnalból kipattan
S az éjszakának mélyibe röpül.

Lihegő ajakkal elátkozottan
A láng szememben és arczomban ül:
Emészt és sorvasztva éget belül
S mélység fölé üz, mely rémes alattam.

Az éjszakában szépségek cikáznak:
Izzó lidércz-tüzekben vonz a test,
Partjára a kietlen, nagy halálnak,

Arczomra vadságot s életet fest
S míg örült szemem lázban fellobog:
Egy gyermektést előtt leborulok.

Garami Árpád.

A fekete bársonyruha.

Irta: PIERRE BALDAGUE.

Ebéd után. André a kávéját iszja, Louise a karosszékekben hátradőlve, egy folyóiratban lapozgat. André csinos ember, harminczöt évesnek látszik, Louise még alig huszonnyolcz, gesztenyebarna, kissé nyulánk s igen szabályosak a vonásai.

ANDRÉ (hogy valamit mondjon): Louise, melyik ruhádat fogod fölvenni az unalmas Brouvelle előadására?

LOUISE (odacsapja az újságot, mert úgy sem érdekli): Nem tudom, sejtlemem sincs róla. Nem tudod, milyen közönség látogatja ezeket az előadásokat?

ANDRÉ: Azok az emberek, akiknél ő megfordul. Vagy azt hiszed, hogy a nagyközönség talán költségbe veri magát ezért az idiótáért?

LOUISE: Ó sok embert ismer. Talán lesz egy választékos társaság.

ANDRÉ (közömbösen): Lehet.

LOUISE: S aztán hogy mit vegyek föl? Az igen egyszerű dolog. Nekem ugyanis tulajdonképpen nincs is olyan ruhám most, amit fölvehetnék!

ANDRÉ: Ezt sejtettem...

LOUISE: Ha tudsz nekem egy alkalmas ruhát ajánlani, tessék.

ANDRÉ: A lilaszínű taftruha...

LOUISE: Ez nagyon feltűnő egy komoly előadásra.

ANDRÉ: Mondd röviden, hülyére...

LOUISE: Te csak nem mondasz kritikát az előadásról előre?

ANDRÉ: Nem, de én ismerem Brouvelle-t s ez elég! Ha a lila ruha feltűnő, ajánlom a szürkét.

LOUISE (*vállat vonva*): Ez csak egy közönséges utcai ruha a délelőtti órákra.

ANDRÉ: Az ördögbe is! Négyszáz frankba került ez az egyszerű utcai ruha a délelőtti órákra!

LOUISE: Ez most nem tartozik ide!

ANDRÉ: És a te fekete bársonyruhád! Mintha rád öntötték volna! Te sohasem viseled, még egész ujnak kell lennie!

LOUISE: Olyan is; csak ötször volt rajtam.

ANDRÉ: Nos és?

LOUISE (*komoly arccal*): Én ötször fölvettem, de hatodíkszor már nem fogom!

ANDRÉ (*csodálkozva*): Miért?

LOUISE: Mert ez a ruha mindig bajba hoz engem.

ANDRÉ (*nevetve*): A ruha hoz bajba? Hogy hozhat egy ruha valakit bajba?

LOUISE (*megsértődve*): Én tudom, kedves barátom, hogy te ilyen dolgokkal szemben szellemi fenségben érzed magadat.

ANDRÉ: Én nem beszélek a szellemi fenségemről, hanem arról a lehetőségről, hogy miképpen sodorhat téged egy bársonyruha bajba.

LOUISE: Ez egy csöppet sem csodálni való. Mindenki tudja, hogy vannak olyan ruhák, amelyek bajt okoznak.

ANDRÉ (*gunyosan*): Ugy, mindenki tudja?

LOUISE (*energikusan*): Mindenki. Az én ruhám esetében különben nem is lehet erről vitatkozni.

ANDRÉ (*gunyosan*): Igazán?

LOUISE (*fölkel*): Amikor a fekete bársonyruhát először vettem föl, elestem és kificzamítottam a lábamat. Már ez intőjelül szolgálhatott volna nekem. De én nem vettem rá súlyt s fölvettem a ruhát másodszor is.

ANDRÉ (*nevetve*): De nem ficzamítottad ki a másik lábadat is?

LOUISE (*komolyan*): Nem, de elveszítettem az aranytárczámat!

ANDRÉ: Ez igazán mulatságos.

LOUISE: Én nem találok ezt csöppet sem mulatságosnak, annál kevésbé, mert te még nem vettél nekem egy újat helyette.

ANDRÉ: Tehát tovább. A harmadik esetben?

LOUISE: Ez már tragikus. Ezen a napon gázolta el az autó az én kedves kutyámat. Bennem egy megmagyarázhatatlan félelemérzés kelt föl. De ahogy most te beszélsz velem, épp úgy beszéltem én magamnak és azt mondogattam, hogy miképpen is hozhat egy ruha valakit bajba? Én tartózkodom a babonától, mert nem akarom, hogy te mulass rajtam...

ANDRÉ (*nevetve*): Én mulassak rajtad? Hogy gondolhatsz ilyet?

LOUISE: Tehát én ismét fölvettem a ruhát.

ANDRÉ: Negyedszer?

LOUISE: Negyedszer! A házat remegve hagytam el a veszedelemtől, amely utközben talán már leseledik rám.

ANDRÉ: És?

LOUISE: Ezen a napon az anyám fejmosás közben megégette magát a homlokán.

ANDRÉ (*vállat vonva*): És te szentül hiszel a két dolog közti összefüggésben?

LOUISE (*nagyon komolyan*): Az anyám homloka pontban két órákor égett meg s én szintén két órákor vettem föl ezt a bársonyruhát.

ANDRÉ: Akarod tudni, mi a véleményem erről a dologról?

LOUISE: Én tudom, hogy te nem hiszel semmi ilyesmiben. Különben is a te szkepticizmusod fertőzött meg. Ismét megpróbáltam egyszer.

ANDRÉ: Ötödször?

LOUISE: Igen. Én 'az eszemre fölebbeztem, az okos asszonyi eszemre. Germaine le akart beszélni róla. Ő már tudott több más ilyen végzetes ruháról is.

ANDRÉ: Germaine borju!

LOUISE: Szóval, én fölvettem a ruhát, de nagyon nyugtalanul éreztem magamat benne. Nem csodálkoztam volna, ha a fejemre esik egy gerenda, vagy egy apacs kést dőf belém. És nem történt semmi!

ANDRÉ: Látod!

LOUISE: De amikor aztán hat órákor hazajöttem, akkor tudtam meg, hogy te megverekedtél Vironal urral és mély kardvágást kaptál. Te eltitkoltad előttem a párbajt, mert ha tudtam volna róla, nem veszem föl éppen ezen a napon a fekete bársonyruhát.

ANDRÉ: És azóta nem viselted?

LOUISE: Nem, nem! És nem is viselem többé soha!

ANDRÉ: Tehát mit fogsz vele csinálni?

LOUISE: Elégetem.

ANDRÉ: Jobban tennéd, ha eladnád, vagy elajándékoznád.

LOUISE (*fölköndülve*): Meg vagy örülve! Az asszony, akinek én odaadom ezt a ruhát, amelynek fodrai közt a balsors lakozik, szintén érheti valami nagy baj! Talán meg is halhat...

ANDRÉ (*vállat vonva*): Abszurdum!

LOUISE: Hát te hagynád nekem tovább viselni ezt a ruhát?

ANDRÉ: Tudja Isten! Talán igen.

(*André most gyakrabban pillant az órára és igen jelentős pillantásokat vált Cécile-lal, a csinos és kecses szobaleánnyal, aki most egyre keres valami dolgot magának a szobájában. Cécile megkérdezi urnőjét, hogy van-e még valami szüksége rá.*)

LOUISE: Nem, fiam, mehet aludni.

(*Tíz perczel később fölkel André.*)

ANDRÉ: Még szeretnék egy kis friss levegőt szivni s ezért teszek egy kis sétát.

LOUISE: Elmégysz a klubba?

ANDRÉ: Igen!

LOUISE: Ne jöjj későn haza!

ANDRÉ: Legfőlőbb egy órára maradok oda.

(*Szórakozottan öleli meg a feleségét, aki viszont gyöngéden megcsókolja. Miután aztán Louise körülbelül egy negyedóráig álmodozik, izgatottan beront Melanie, az öreg szakácsné, aki már ott szolgált Louise szülőinél is.*)

LOUISE (*nevetve*): Istenem, Melanie, mi baja?

MELANIE: Az ur egy gazember!

LOUISE: Melanie, hallgasson.

MELANIE: Nem én, már elég régen hallgatok!

LOUISE: De hát mit csinált az ur?

MELANIE: Viszonya van Cécile-lal. Két nap óta figyelem meg őket. Cécile, mint rendesen, ma este is kísértelt s az ur utána. Én utánuk sompolyogtam. Cécile a sarkon várt, aztán jött az ur és megcsókolta. És még hogy, brr... Utálatos volt. Azután elmentek az Espérance-szállodába, ebbe a piszkos fészekbe...

LOUISE: Lehetséges?

MELANIE: Önnök ezt a leányt azonnal ki kell dobni!

LOUISE (*izgatottan jár föl és alá. Végre elhatározta, hogy mitévő legyen s így szól Melaniehoz*): Amint maga nekem mondott, az föltétlen igazság?

MELANIE: Hiszen én a saját szememmel láttam őket a hirhedt szállodába bemenni!

LOUISE (*elhatározottan és hidegen*): No jó, tudja mit fogok cselekedni, Melanie? Én nem dobom ki a leányt azonnal! Nem, nem! Még néhány napig itt tartom s még ajándékot is fogok neki adni. Egy ruhát.

(*Nyolcz nappal később, az Espérance-szálló szobájában Cécile André ölében ül.*)

CÉCILE: Ezt nem értem. Hiszen a nagyságos asszony nekem ajándékozta a ruhát.

ANDRÉ (*energikusan*): Ez mindegy. Én nem kívánom, hogy viseljed!

CÉCILE: Akkor legalább tudni akarom, hogy miért?

ANDRÉ: Ez egy szeszélyem nekem. Én azért nem akarom, mert nagyon szeretlek!

CÉCILE: De mikor olyan szép ez a fekete lágy bársony...

ANDRÉ: Hadd csak rám! Neked lesz két másik, még szebb!

CÉCILE: Igazán? Akkor már igazán meg kell hódolnom a szeszélyednek.

ANDRÉ (*megcsókolja*): Hála Istennek!

Saison.

A francia tanszék.

Jó Kont Ignác, a párisi Sorbonne magyar professzora alighogy lehunyta szemét, idehaza nagy mozgalom indult meg. Kérem, talán a legnagyobb mozgalom évek óta. Hát nem arra indult meg a mozgalom, hogy jó Kont Ignác emlékét megörökítsék. Ördögöt. Vagy hogy a hátramaradottait most elartsuk tisztességgel. Manót. A mozgalom egészen másirányu. Jó Kont Ignác emlékénel és hátramaradottainál sokkal fontosabb, hogy megürült az ő állása, betöltésre vár a párisi egyetemen a magyar tanszék, és tessék elképzelni, milyen nagyszerű falat ez. Kont Ignác, a derék, sokat és fáradságosat dolgozott. Ugy dolgozott, mintha értelme volna az ilyen munkának, amit egy ember egy nemzet érdekében fejt ki. Pedig nincs. S akik észrevették, hogy üres a Sorbonne magyar tanszéke, azok már tudták, hogy odakint dolgozni a legfölsőlegesebb munka a világon. Ellenben Párisban élni jó; egyetemi tanárnak lenni a Sorbonne-on: nagyszerű. Aki másmilyen ember, mint jó Kont Ignác volt, az ebből a professzúrából — hazafelé — hatalmas tőkét tud kovácsolni. Az összes kovácsok készen is álltak a pörölyeikkel, hogy ők már kovácsolják a tőkét. Mindenki Párisba akart menni, hogy ott ő tanszék legyen. Kétféle emberek epekedtek az összes előszobákban. Olyanok, akik már nem tudnak francziául, s olyanok, akik még nem tudnak francziául. Mellékcélja mindegyiknek volt szép és nemes: mindegyik meg akarta tanulni Páris zengő, csicsergő nyelvét. Nem gyönyörű ez? De gyönyörű. Prolektor, prorektor, protektor mind hemzsegett, hogy bejusson és bejuttasson. Volt némi tülekedés, no bizony volt, de mért ne lett volna? Pályázott az ügyes ujságíró,

akinek megvan az az előnye, hogy sem magyarul, sem francziául nem tud; a ragyogó magántudós, aki a vogul-osztják nyelvet szeretné összehasonlítani a tett színhelyén a franczia idiómával; a nyilvánosrendes tanár, aki már elunta életét itthon, mert a fene sem hallgatja előadásait; mindenki pályázott.

Mi történik ezzel szemben. Hát mi? Az ember tervez, isten végez című közmondás hirtelen közbeharsanása. Mint derült égből a téglá, mint épülő ház tetejéről a villámcsapás, úgy érkezett egy hír Párisból. Rettenetes volt, mert talán már ki is volt szemelve részünkről az az ember, aki legalkalmatlanabb lett volna a tanszék betöltésére s akit ennél fogva haladék nélkül kiküldtek volna a Sorbonne-ra. Ha... Ha az a hír nem érkezett volna. Egy szó nyilallott. Milyen sötét szó! A Sorbonne mondta ezt a szót. Azt mondta a Sorbonne, hogy tekintettel erre, arra, amarra és még a többi világtájakra is, tekintettel mindenre, és a külpolitikai helyzetre, tekintettel továbbá arra is, amire eddig nem voltunk tekintettel s végül semmi tekintettel senkire: magyar tanszékre a párisi egyetemen semmi szükség nincs. Aki magyarul akar tanulni franczia, az menjen Magyarországra, vagy ne menjen Magyarországra, mert sokkal egyszerűbb, ha egy franczia nem tanul magyarul. Minek is? Körülbelül ezt mondta a Sorbonne, vagy ha nem is mondta, ezt gondolta, s ha esetleg nem is gondolta, tény, hogy magát az állást beszüntette. El kelle buknunk, hajh, minő tanulmány! Az összes protektorok vízbe estek, s aki Párisba akar menni ezentúl, annak ki kell járnia a maga számára egy szép stipendiumot. És egy-két évnél tovább nem maradhat odakint. Szörnyű dolog ez és a Sorbonne nagyon ki fog kapni tőlünk, a mi tudományos köreinktől. Hogy a Sorbonne-nak nem kell a mi kulturánk! Nem kellene költőink, elbeszélőink, fokocheunk, tchikocheunk! Hallatlan. Én itt a sarókban bejelentem a csendes kárörömet. Hihi. Kihúzták alólunk a gyékényt, végleg megvakarták egy hiúsági viszketegünket. Boszut kiáltok. Már holnap szüntessék be a mi egyetemünkön a francia tanszéket. Higyjék el, feleim, hogy arra sincs semmi szükség. Két szempontból nincs szükség rá. Francia nemzeti szempontból, mert a francziák fütyörésznek arra, hogy van-e Budapesten francia tanszék, és magyar nemzeti szempontból, mert mióta ez a tanszék megvan, azóta mindig rosszul van betöltve: Töröljük el. A francziákat talán mégis megbántjuk vele; talán, ha nincs tanszék, akkor jobban törődnek vele, mint hogyha van, s nekünk magunknak pozitív hasznot okozunk ezzel.

Nincs tanszék, s akik akarnak valamit a francia nyelvtől, nem lopják az időt négy esztendeig az egyetemen, ahol mindössze azokat a mélyreható különbségeket tudhatják meg, — állandóan — amik Corneille és Racine között fenforognak, hanem elutaznak Párisba és megtanulják a differenciát ama francia nyelv, szín és világ között, amit itthon minálunk tanítanak, s ami odakint valóban van. Kárörömöm

tehát, amely már így is tekintélyes, azonnal a szintizta igazi örömebe csapna át, mihelyt holnap értesülne róla, hogy boszunkat megálltunk, a francziákat szíven szurtuk, s megszabadítottuk magunkat egy kultursallangtól, amely ugyanis olyan rosszul állt pörge bajszunkhoz, sertés-hájjal kipedert karimás csizmánkhoz...

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

A lappok.

Megírták mind a reggeli s esti lappok,
Hogy eljöttek Pestre ama híres lappok.
Pestre jöttek s most már láthatók is, mert be
Vannak rendezkedve kint az állatkertbe.

És a fiam otthon rémes lármát csappott,
Mutassak már öneki egy élő lappot.
A nőm fölvetett egy jegesmedvés kalappot,
Mert csak abba lehet megnézni a lappot.

Kint a kertben láttunk embert, krémet, drappot,
De nem láttunk egy hüvelykujjomnyi lappot.
Láttunk sovány nevelőnőt, zsiros pappot.
Azok is hiába várták ott a lappot.

Ekkor fiam tőlem három pofont kappott,
Mert tulzottan követelte már a lappot.
Hamar megvettük Az Estet és a Nappot,
S megtudtuk, hogy sztrájkba vitték mind a lappot.

De a fiam csak így szólott: Eh, papperlapp!
Milyen lapp az, ki ha sztrájkol, akkor nem lapp?
És ha már nem láttunk egy négylábu lappot:
Végy papa egy képeslevelező-lappot.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

♂ Poincaré. Szerettem volna vele lenni, házkutatást tartani: a gondolatok hasadékaik közt, az elmondható dolgok pallója alatt... mit érez, mire gondol az ember, amikor az egyik napról a másikra fölkel államfő lesz, a legtitokzatosabb isten, a nép kegyéből. »Szeresse a köztársaságot« — ordított a fülébe Páris és ő, a szerencse fia, megértette Párist, megértette azt, hogy most *másképp* kell szeretni a köztársaságot, a köztársaságnak most olyan szerető kell, aki a kutba is utána ugrik. És ő utána ugrik... bravuros, snájdig volt az egész pályája, »fess«, ahogy a magyar huszár-romancier-k mondják, nem regényhős, mint a mérges és hajthatatlan Clémenceau, aki annyira utálja az új elnököt, hogy Delcassé támogatásával egy kis parázs hazaárulásra is kész lett volna — ellene, inkább novella-ember; utánozhatatlan charme-mal kurizál szerelmének és egy helóta alázatosságával engedelmessékedik minden szégyénynek. »Vegyen fel piros nyakkendőt« — szól szerelme, a Respublika és azonnal piros nyakkendőt vesz föl; »vegyen fel harcias nemzeti színeket« — és harcias nemzeti színeket vesz föl. Most is a jobboldal volt a trambolin, ahonnan az Elysée-palotába ugrott, még az ecclesia militans is támogatta, amely — az Egyház mindig nagyszerűen ajándékozott — most rötta le a háláját, amiért a Waldeck-Rousseau szeparáció

javaslatait támadta. Huszonhétéves korában képviselő, harminczhároméves korában miniszter — és most, az élete csucsán, elnök, aktiv, harcias és ijesztően ambiciózus és semmi kedve sincs kirugni a lába alól a létrát... hol fog az a lajtorja megpihenni? Valamit akar még — és most a naccionalistákkal kaczerkodik... és szomszédja és kartársa, a biborban született Hohenzollern en garde áll, ahogy az alakját méregeti...

* * *

♂ A fejedelem. Ő is elment... Beöthy Aldzsi a pokolban mulattatja a generálist, a veszprémi fiskus, a vajda, elnémult és most elfujta a gyertyát a harmadik nagy anekdotázó is, a fejedelem. Ugy fejezte be az életét, mint egy anekdotát: könnyen és elegánsan, ami utána maradt, egy passziva: a magyar szellem bájartalma mégcsökkent és a hegyaljai, amit szükebb atyafia, Zágoni Mikes Kelemen ütött először csapra, elfogyott. Büvös és bájos causeur, régmúlt kalandok hőse, krónikása és imprezáriója, — politizált is, de inkább familiáris hagyományból, mint meggyőződésből, neki a politika ereklje, aminek megpengése glóriás ősoket, dédapákat és ükapákat juttatott az eszébe. Erdély aranykora élte itt ki az utolsó formáit a romantikus föld legszínesebb mesefájában, — nem vicczmondó volt, »point-csináló«, a parlamenti riportok Barcsay Domokosa, hanem epikus, talán a legjavából, záporos, üde, bő, invenciózus. Utána nem maradt senki, — neki csak elődei voltak, a familiában is, a históriában is, a magyar esprit kulturtörténetében is.

* * *

□ Szintén. A tanárok, az egyetemi tanárok is megmondták a véleményüket a választójogról s most már türelmetlenül várom, hogy — mások ne nyilatkozzanak. Mert eddig még minden kaszt kiábrándított magából a nyilatkozataival. Az írók, a színészek: hagyján. De a tanárok, az istenért! Hát ki a bölcs mostanában, barátságos meleg szobában? Nem: a tanár sem. A jogtanár azt mondja, hogy őt a kérdés nem érdekli. Persze nem, hiszen jogról van szó. A bölcsészettanár úgy hiszi, hogy nem helyes, ha a férfiaknak adnak választójogot, a nőknek nem. Hogy meglegyen az igazság, a férfiaknak sem kell adni. Végül az orvostanár nagyon helyesen akként vélekedik, hogy neki csak az általános titkos betegségekhez van köze. Az egészről alig lesz az ember okosabb, noha azt kellene hinni, hogy a tanárok már csak arra valók, hogy a népet kiokosítsák. De nem teszik. A választójoggal, úgy látszik, senki sincs tisztában. Ami nem is volna olyan nagy baj, mert legalább egy millió olyan dolog van a földön, amely dolgokról ugyanezt lehetne elmondani. De ha senki sem ért hozzá, mégis mért nyilatkozik mindenki? Ha ez így megy tovább, nemcsak az derül ki, hogy nem szabad jogot adni azoknak, akiknek nincs, hanem el kell venni azoktól is, akiknek van, sőt azoknak sincs joguk e joghoz, akik osztogatják. Legjobb volna, ha ezentul magukat a választókat is úgy választanák. Mondjuk háromszázat, összesen. Akkor legföljebb háromszáz ember jutna méltatlanul olyan joghhoz, amely nem illeti meg őt.

* * *

□ Estétől reggelig. Budapesten járt egy milliomos amerikai, egy milliomos színházi ügynök czégnök a főnöke. És a magyarok nem azon csodálkoztak, hogy ez az ember Pestre jött megnézni az Ember tragédiáját, illetve ezen magán még nem csodálkoztak annyira, mint amennyire-kitátották a szájukat ennek a Klaw nevű urnak amaz előadásán, hogy a darab fordítása ma este érkezett hozzá postán, s ő már másnap reggelre elolvasta a kéziratot. Hü, a kiskésit, mondjuk erre mink.

Ehhez igazán nem vagyunk hozzászokva. Az, ha valaki kötelességtudó és szorgalmas a saját üzleti dolgaiban, az nekünk Amerika. Estétől reggelig egyfolytában elolvasni valamit, amit egyáltalában nem kéne elolvasni: hiszen óriási ez! Ugy vélem, a keblünk mélyén el sem hiszszük ennek az amerikaiaknak, hogy megtette, amit mond. Hát még ha elmondta volna, hogy minden munkáját így végzi el, s hogy él azzal a közmondással, amit itt Európában találtak ki, de amelynek az összes jogait átengedtük már Amerikának: amit ma megtehetsz, azt ne halaszd holnapra. Ó, mi már a magánügyeinket sem intézzük így. Közügyekről ne is beszéljünk. Ott már van egy másik alapelvünk: Amit ma halaszthatsz, azt told el egy hónapra. Igaz hogy az általános titkos választójog úgy kell, mint egy falat kenyér, de a mi országunk, öreg Magyarország még rendbe volna hozható, sőt a világ első államává volna tehető, ha főbelövés terhe alatt meghagynák a közhivataloknak, hogy minden munkát időre végezzenek el. Vagy csak egy héttel azutánra, amikor meg kellett volna lennie. Csodamód felvirulnánk, mint ahogy a mozivásznok két perc alatt palántába szökken a mag, szarát hajt, virágot hoz és gyümölcsöt érlel. De ez csak álom. Egyelőre csak ott tartunk, hogy egy amerikai, aki máról-holnapra elvégzi a dolgát, úgy kell körülánczolni, mint az aranyborjut.

* * *

D Budapest barátai. Pásztor Mihály kollégánk életrevaló eszmét pendített meg. Azt, hogy szeressük Budapestet és közeljünk egymáshoz, akiknek ez a város drága és kedves. Budapestnek sok szerelme van. Az első költő husz évvel ezelőtt félénk strofákban vallott szerelmet az Andrássy-uti aszfaltnak, s hála Isten, már a novellistának se derogál, hogy a hős és a hősnő a Calvin-téren találkozzanak és egy budai kis-korcsmában vacsorázzanak. Ez a szerelem azonban még kamaszos. Kamaszos és törvénytelen. Czinizmussal hűtjük a lelkesedésünket, mint a jó családból való polgári fiu, aki egy kokottot szeret. Pásztor Mihály ezt a szerelmet, ezt a bohém, irodalmi és szeszélyes lelkesedést, ezt az epés és ócsárló, rajongó és hiszterikus vonzalmat törvényes frigygyé akarja tenni, anélkül hogy egy táborba hoz bennünket. Ó, aki ugy ismeri Budapestet, a régi Buđa-Pestet, valamint a még régiebb Ofen-Pesth minden szegény és csorba követ, legalább is úgy, mint Ruskin Velence drága és csodás köveit, joggal fujja meg a riadót. Azonkívül pedig, hogy mindent tud róla és a fiókjaiban régi adatokat, okmányokat és térképeket rejteget, a szeretet jogán is beszél. Ezt a szeretetet vidékről hozta magával. Mert Pásztor Mihály, akárcsak mi többi »autochton« budapestiek, Budapest legáhitatosabb barátjai, vidékről származik. Talán épp ezért — ezzel a vidéki hitttel és melegséggel — sikerül neki egy szektába terelni a főváros rajongóit, akik most Budapest félezer kávéházában elszórtan ülnek.

* * *

— **Igazság és hazugság.** Mig a színigazgató azért szaladgál a miniszteriumokban, hogy a Professor Bernhardt-t feloldják az elkobzás alól, azalatt a bécsi orvosok csöndesen tiltakoznak a darab milió-rajza ellen. A doktorok ugyanis éles szemmel megdiagnosztizálták, hogy Schnitzler új darabja a Polyklinikára s kapcsolt részreire vonatkozik, amelyben a Schnitzler apja is dolgozott (főleg erre hivatkoznak), s attól félnek, hogy a közönség nem tudja megkülönböztetni majd a művészetet a valóságtól, s azt fogja hinni, hogy csaknem mind oly alattomos stréberek, mint ahogyan az új darab illusztrálja őket. A dolog körül valóban baj van, mert ahogy ez a darab nem kedvez annak a társaságnak, amelyről szól, éppen oly nehéz is megkülönböztetni az igazát a képzelttől. Éppen Bécsben tanítják, hogy az igazság és a hazugság nincsenek ellentétben egymás-

sal, sőt geneticze összefüggenek, mert a két fogalom körülbelül egyenes távolságra fekszik az objektivitás középpontjától, s így a dolgok, melyek az egyik oldalon reálisok, a másikon nem okvetlenül irreálisok, legfeljebb valószínűek. Ha a haragosok erre is gondoltak volna, egyáltalán nem tiltakoztak volna, amit azért is csodálunk, mert utóvégre Freud is Bécsben lakik.

SZINHÁZ.

Bella.

(Szomoró Dezső darabja a Vígsházban.)

Szomoró nekünk ír... annak a generációnak, mely egy Páris felé lihegő nosztalgiával éli le kevés napjait, az ideges ügyvédeknek, a feldult tanároknak, a degenerált bankhivatalnokoknak és a hitetlen papoknak. Van aki a testi életünket, a mozdulatainkat és grimaszainkat örököltette meg, a különös, fájdalmas Szomoró a lelkünk kusza életét és zavaros zenéjét figyeli, a mienket, akik a nap tengeri keserősége után az Operába sietünk üdülni, megmeríteni a Pillangókisasszony ütemeiben fáradt fejünket... ó, Puccini, ó, Szomoró! Az ő darabjaiban nem dalol a puszta és nincsenek meggondolt és higgadt magyarok; a városi polgárság idegenszerű alakjai lépnek fel nála; szaggatott sorsok, szaggatott mondatok; és e bágyadt festményét a beteges lelkeknek, mint valami gyilkosarany keret, fogja át az erotika, az elbukó, dekadens hősök ópiumszzerű mámorra. A csókok, a piros ölelések tűzvarázsa ég a Szomoró művei körül.

Mit mondjunk a Belláról? Nem ér rá dráma lenni, annyi érzés hullámszik benne. Szomoró a darabjaiban a nőt rendesen szembeállítja a nagy nyilvánossággal. Közszereplővé teszi. A férfi, ha a fórumon áll, panama-hős lesz; a nő... odaadja magát. Bella ismert és emlegetett hölgy. Egy családi tragédiával indul meg a sorsa és a legdiadalmasabbat egy operai öltözöben villan; de mi van közben? Szerelem, minden fajtájú és tónusu; vad, szelid, erőszakos, megbocsátó; flirt és anyaság, játék és halál; holdvilágnál és csillárok alatt; a férfiak mind vadállatok, s a nő, az mindig Bella. Szomoró úgy látja a szerelmet, mint az élet egy nyers és durva tünetét, a szerelemtől épp oly nyíltan és leplezetlenül beszél, mint a családi otthonról... ő a szerelem, az örök és állandó szerelem költője, a termékenység és a gyönyört dicsőítő. A szerelem pantheistája. (Mária Teréziától Belláig: a hősei nők, anyák... vagy azokká lesznek. A gyermeksírás az élet igaz, hajnali zenéje.) Bella mindenestre legközelebbi rokona Györgyikének, a drága gyermeknek; ha nem a folytatása; Györgyike is szinpadra készül, csak a házassága megakadályozza benne; az utolsó jelenetben, ha jól emlékszünk, egy év haladékat kér az udvarlójától (Schonungszeit). A Bellában az év már lejárt, s a szinpad is rég megnyílt a hősnő előtt. Amit Györgyike kívánt, azt Bella elérte. Bella a Györgyike beteljesedése; olyan karriért csinált a szerelemben és a közéletben, aminőt ama drága gyermek szeretett volna. Zenetanulóból első drámai énekesnő; kis menyasszonyból... Igen. De a függöny újra egy elégedetlen és rosszkedvű nő szeszélyes perczére hullik alá. Bella mégsem ért el céljához. Talán majd a legközelebbi darabban...

Szomoró a pillanatok drámairója. Észrevették, mily kevésbé organikus függnek össze egymással a jelenetei! Egyik sincs odanőve a legközelebbihez. Szomoró csak egy-egy pillanatot — moment psychologique — vetít a szinpadra; de egy ilyen pillanatnak teljes mélységét sürsöhlhetjük ki. A családi tablókat fenéig írithetjük; a deszkákon egy grupp áll és a tagjai egymás után megszólalnak.

Mindenki lirizál. Kiadja az egész lelkét, a szcéna megtelik fatális emberi sorsokkal; minden szereplő, akár egy hangszer, eldalolja az élete melódiáját, s a sok líra betölti a szívünket, s az élet perczeinek teljességét érezzük ilyenkor... de aztán — csekély zökkenés — és jön egy másik pillanat, egy másik szituáció, melyet szintén teljesen, az utolsó cseppig, kiélvezhetünk. Ez a Szomoró szinpad technikája, s ehhez vegyük hozzá a dekadens dialógusát és azt a különös, beteges romantikát, mely egyrészt kifinomítja a szépet, másrészt eldurvítja a csunyát. (Bella, a szinpad elején: Részeg aranyhárfa... A szakácsné, ugyanakkor hátul: Turóscsuszta, libamáj!) Nem egészséges kontraszt, de a szakácsné kifakadásai hozzátartoznak a hiszterika lírai sóhajaihoz. Egy végleteket tologató művészet lépése hallik itt. Francia művészet? Párisban nincs ma drámaíró, aki hasonlítana Szomoróhoz; modern miliőben, modern tárgynál ilyen regényes eszközökkel senki sem dolgozik. De nem kell keresni más inspirátort, mint a budapesti légkört, mely mint egy üvegház forró levegője, nevel exotikus sorsokat és karriéreket. Valamivel kevesebb Budapest milyen jó volna... Kevesebb Puccini-zene, a szinfalak mögött, — kevesebb művészet.

Tanay — a regényes fogtechnikus — mélyen megható és egyszerű. De Varsányi Irén talentuma nemesebb, mint ez a czimszerep.

Sz. L.

Tömörkény István. A bölcs és csöndes magyar költőről szeretnénk írni, aki a szerdai premiéren először jelent meg a *Nemzeti Színház* lámpái előtt. Eddig csak az otthonában — a végvárában — láttuk. Havas hajnalon, amint hunyorgó szemmel nézte a szögedi parasztot, aki csikorgó csizmával kopog el a kövezeten, vagy fülledt délután egy parasztkocsmán kármentőjében pillantottuk meg őt egy főstött széken, a vörös abrosz előtt s hallgatta, hogy serczeg a rossz szódásüveg, bámulta az életet, a parasztszelmák vasárnapi ragyogását, a földi dolgok színes és összevágó ritmusát. Ilyen pillanatokban dolgozik *Tömörkény István*, a költő. Egy pánthika színe, egy rézpityke, egy paraszti szóvirág beszél neki. Meghánya-veti a világ dolgát a parasztaival. Aztán a népies ornamenset beleszővi egy remekbe készült tárczájába, amelyben, ravaszul kacskaringózik a parasztbölcsesség, a keleti okoskodás és aranyosan világít a humor. Annyira magyarok az ő írásai, hogy alakjaival kapcsolatban ősi keleti emberekre, kalifákra, kígyó-okosságú, csürő-csavaró perzsákra és indus filozófusokra gondolunk, akikkel a magyar bizonyára egytestvér. Internacionálissá vedlő és elszürkülő városunkban üde szenzáció volt a kis egyfelvonásosa, a *Barlanglakók* komor és szép és súlyos parasztjai. *Pethes Imre* egyetlen gesztusában pompa és erő van. *Rajnai Gábor* duhaj parasztleány, ragyogó színész, aki — egy clown-szerep után — új oldalról mutatkozott be. Természetes, hogy az egyfelvonásos szűk *Tömörkény István*nak, csak a dialógusai szépségével hat, úgy is tekintjük a darabját, mint egy vizitkártyát. Bemutatkozott és vissza fog jönni, kincseket, madár nem látta dolgokat rak ki nemsokára fakó paraszt iszákjából ez a művész, ez a bűvész...

A cigányprimás. A cigányprimás, aki elvéhdedik... a fia tulhegedüli... aztán a hegedűjét a kandallóba veti... a parázs fénye öregedő arczába süt... Grünbaum és Wilhelm viseli érte a felelősséget. Ez azonban mindegy. Az a fontos, hogy a *Király-Színháznak* kellemes és finom kulturzenét szállított a bécsi *Kálmán Imre*, ami azt jelenti, hogy kiszorítja azokat a bécsieket, akik nem innen menekültek Bécsbe. Ez már nemzeti vivmány. Az előadás nagyon nívós és finom. *Fedák Sarolta* matyó-ruhában magyar gráciával tánczol, szebb és frissebb, temperamentumosabb, mint bár-

mikor volt. *Pálmay Ilkának* tapsoltunk. A czimszerepben pedig *Nyárai Antal* mutatkozott be, ez a modern és nemes aktor, aki az operett tragikómikus hőst játszotta fűrgén és zseniálisan, új, diabólikus színekkel. Gyönyörűség látni, hogy ágál az operett papiros-szinpadán is...

ZENE.

Hoffmann meséi. Hoffmann szerelmeiről barátainak áru-lása folytán pontos értesüléseket szerzett az irodalom-történet. A német középiskolákban felelnek e kérdésekből a gyerekek. Hoffmann első szerelme, Hoffmann második szerelme, a harmadik és a negyedik... több nincs. Nem lehetnek kételyek az iránt, hogy a kalandok, amelyek hőseivé Barbier a költőt tette, a valóságban vele sohasem estek meg. Egy kis iskoláslány volt első szerelme, akit messziről és félénken köszöntött, néha, esténként, elsétált a ház előtt, amelyben lakott és találgatta, hogy az imbolygó árnyak közül, amelyeket a rolettára vetett a lámpa fénye, melyik az Övé. A tárczájában hordta arczképét és hogy tessék Néki, a francziskánusoknál misét hallgatott és tánczolt Véle egyszer a redutban. Talán akkor derült ki, hogy Beatricéje bábu... Cora volt első szeretőjének a neve, Cora Hall, egy öreg ember ifju felesége. Mindennap találkoztak. De a mindennapi találkozás Hoffmann számára a mindennapi elválást jelentette. Hoffmann sohasem volt kurtizánba szerelmes, de mintha kurtizánba lett volna szerelmes, minden szerelme olyan reménytelen... A sorban, mint harmadik, a felesége következik és egy kis leány volt utolsó ideálja, Marc Julia. Néki már nem is beszélt szerelemről, ismerte végzetét. Der Teufel muss auf alles sein Schwanz legen... Tudta, hogy minden szerelemnek egy a vége... Diákok közé járt, Lutter és Wegener pinczéjébe és testének lankadt hajóját mint léghajót gázzal, champagnevel töltötte és képzelete új mesék felé repült. Klein Zach'-ról mesélt, lelke az emlékezés kinpadján vérzett, a hallgatók azonban mit sem vettek észre és nógatták: tovább... És sorra kerültek a fantasztikus kalandok, és mialatt az elképzelt szerelmekről beszélt, elszalasztotta az igazi szerelmet. A randevut átaludta. Így látta a költő sorsát egy zsidó operett-komponista, aki, mialatt az égyik színház-ból a másikba hajtattott, a kocsin komponálta frivol kupléit, a második császárság zenéjét, a kocsin, mert máskor nem volt ideje, aki százezreket keresett, de sohasem volt pénze, mert e kapzsi lélek a pénz értékét sohasem ismerte. A halálos ágyán, a sírhoz közel készült e borongó és bánatos zene, amely Hoffmann kifejezi és teljesen. Olimpia, Giulietta, Antónia megmaradtak elképzeléseknek, novelláknak, de szimbólumai lettek a költő életének, amelynek minden szerelme csak szerencsétlen lehetett, ahol minden sarokban ott leselkedett a végzet és amelyben Hoffmann szeretett, vágyakozott, remélt, rajongott, és ha kitárta karjait, a semmit ölelte; az emberek figyeltek furcsa beszédeire és a pointeken — egy bábú szeretett! — harsányan nevettek. Így érezte meg Hoffmann Offenbach és Offenbachot *Hevesi Sándor*, aki elsőnek adta e művet annak, ami: fantasztikus operának. Székelyhidy volt Hoffmann. Egy ifju idealista inkább, mint a fáradt és keserű költő, egy ifju rajongó, amilyen gyakran találkozunk Hoffmann elbeszéléseiben (a félénk szavu és fojtott vágyban égő ifju szerelmesek a költő kedvencei, tágranyilt szemű álmodozók, mimóza-lelkek), amilyen Hoffmann is lehetett, mielőtt találkozott az étellel. Ilyen volt és ilyennek szerettük e fiatal énekest, ki egyszerű és közvetlen, nem primadonna egy csöppet sem és kakas-kodás nélkül tudja megéreztetni, hogy ur és férfi.

F. Gy.

Az igazgató ur. A *Népopera* új operettjét a Fliegende Blätterből ismeri az olvasó. A történet a Von der Schmiere és a Von Hautvollé című rovatok összeszerkesztéséből készült a kilenczvenes évek operett-technikája szerint. A duettek tánczos »Abgang«-gal végződnek. A czeleszta csak ujonnan kerülhetett a zenekarba, ahol a hangszerek végső differenciálódását eredetileg bizonyára a csengettyű jelentette. A vicczek is erre az időpontra vallanak. Az első viccz: Funicula-Funiculi. A második: Corpo di Bacco. A harmadik: Rizotto. A negyedik... Több viccz nincs is. De ha ötlet nincs, a szereplő erősen hangsúlyoz egy szót és kész a viccz. Például. Például ezt kell mondani: Benn vagyunk a slamasztikába. Ez, így, egyszerűen, legfeljebb ha vidékies és ócska. A színész azonban a slamasztika szót harsogja, meglobogtatja, mint egy vivmányt. Benn vagyunk a *slamasztikában*, mondja. Ezzel rámutat arra, hogy a szerző ebben a szóban valami pompás elmésséget rejtett el és hogy itt nevetni kell. A közönség kaczag. Máskor: arczonköpik egymást a színészek és. önök nem is képzelik, hogy ez milyen humoros. Tendenzia is van a műben. A férfiakat, mondja a szubrett, mind fel kéne akasztani! A közönség helyesel. A darab, szerzője, a híres Ziehrer, katonakarmester Bécsben, ő a bécsi Bachó, csak-hogy nagyképu és nem olyan kedves. Most lett hetven éves és ötven év óta szerez zenét. Ebből az alkalomból a bécsi hetilapokban megjelent az arczképe. Nagyköveti egyenruha van rajta és az arca kifejezéstelen, polgári és közönséges. Istenem, Bécsben, ahol a főherczek is kedves polgárok, egy katonakarmestertől sem lehet rossz néven venni... A *Népopera Treumann* kedvéért mutatta be az operettet. Treumann, mint-hogy sem grófit, sem huszártisztet nem kell játszania, a helyén van valóban és intelligenciájával fölébe kerekedik zeneszerzőnek, librettistának, művészetnek és közönségnek. Sajnos, Bécsset, Johann Strauss, Schnitzler és Ferencz József Bécsét csufolja és — vannak még hazafiak! — a közönség lelkesen részt vesz mókáiban. A tschárdáscht, a kuplét: meggis huncczut annémét, még megbocsátanók, de nem kiméli a schöne blaue Donaut sem. Hogy egy ilyen színésznek semmi sem szent... Németül beszél, a közönség azonban észre sem veszi az előadás kétnyelvűségét. Otthon ők is így szoktak...

— 1a.

Művészet.

Művészház.

A fiatalság valamennyi dolgok között a legfőbb. A fiatalság az élet, a jövő, a minden elnézésre érdemes, a minden elismerést megkövetelő. És mindig elfogódott szívvél és megilletődve kell hogy megálljunk minden előtt, ami fiatal, amiről még nem tudjuk, mivé lesz, ami a lehetőségeknek és kombinációknak, a reménykedésnek és tervezgetésnek sorát nem zárja le bevégzett és szigorú tényekkel. Öreg embereket, kifejlődött és kiköltekezett művészeket klasszifikálni könnyű. Az ember mindent lát és mindent tud, tudja, hogy mi történt és hogy ezentul már nem történhetik majd semmi, könnyű azt mondani, hogy jeles vagy elégtelen. De fiatal művészekkel szemben a dolog sokkal, sokkal nehezebb. Kezemben tartom a kristályszelenczét és még nem tudom, mi van benne. Nem szabad elejtenem, mert lehet, hogy olyasvalamit török össze, amit nagyon meg fogok bánni. Lehet viszont az is, hogy a kezemben tartom és várok és várok és nem repül ki belőle a szellem, az egyedül üdvözítő, soha, soha, akkor boszusan eldobom, de akkor már fáradságot pazaroltam rá, hiába és akkor nagyon boszus leszek. Ez azonban semmit sem változtat a dolgon, nem szabad, sohasem

szabad elejteni a szelenczét, amely a fiatalság jövőjét rejt magában, egészen addig, amíg meg nem győződünk arról, hogy a szelencze — üres.

És az új szelencze nem is üres. Azok a fiatalok, akik a Művészház új palotájában barátokat keresnek jövő törekvéseik számára, nem is jöttek üres kézzel. Felkészülve és a briliáns hatás kiszámításával mutogatják felénk a kincseiket, és kétségtelen, hogy az első pillanat, amelyben ezeknek a kincseknek villogása a szemünkbe csap, egészen kápráztató. A Művészházban annyi fiatalember annyi kvalitásos képpel szerepel, amennyi így egy tömegben, egyszerre még nem igen, vagy legalább is nagyon ritkán fordult elő. Ez mindenestre élénk jele annak, hogy az egyesület igen elevenen tudja szolgálni azoknak az érdekeit, akik hozzá szegődnek, ami igen helyes is, sőt ugyszólván az új palota és az egyesület létezésének egyetlen záloga. Más kérdés, vajjon ezek a fiatalok hogyan fogják felhasználni a nagyszerű segítséget, amely most materiális előrehaladásuk számára jutott, vajjon a kereteket, amelyeket olyan elismerésméltóan és minden tekintetben megfelelően ácsolt össze a Művészház, meg tudják-e tölteni azzal a szellemi tartalommal, amely feltétele annak, hogy a Művészház a magyar művészeti életben mint önálló tényező szerepelhessen. A megnyitó kiállításon kapott impressziók ebben az irányban is biztatók, és bár a szellemi tartalom még nem bontakozik ki megfelelő formában és határozott erővel, bizonyos, hogy nem sokáig fog várni magára. Mert tehetség, tudás és akarat egészen impozáns mennyiségben van ezen a kiállításon és valamennyi fiatal. S ami esetleg még zavarja a feltétlen együttérzésünket, bizonyos, hogy az is igen hamar el fog tűnni, abban a pillanatban, amikor a fiatalság — a megállapodottságba érik. Hiszen: fiatalság — bolondság.

Fiatalság — bolondság és ez nem baj, minden művészeti irány tulzásokkal kezdődött, éppen azért, mert mindent önmagából meritett és mert nem vette észre, hogy az, ami számára világos, mások előtt érthetetlen. Minden nagyrahivatott kezdet az individualizmus tultengésével jár, és bármilyen extravagáns, érthetetlen is az egyéniség, ez még mindig nem baj, mert ebből a káoszról higgad le majd a jövő festészet. Az tehát egyáltalában nem baj, ha a Művészház fiataljainak stílusa a laikusok számára érthetetlen. Mi csak azt az egyet kifogásoljuk benne, hogy a szakemberek számára tulságosan is érthető. Mert nem az egyéniség mélyéből szakadt, hanem más, letűnt koroktól kölcsön vett. Mi csak azt nem szeretjük, hogy a fiatalok képeiben tulságosan sok reminisczenciával találkozunk, hogy ezek a fiatalok egy kicsit nagyon is a multban keresik a jövőt. Ez nem modernség, hanem eklekticizmus, ettől pedig a jövő gerinczes alapozóinak előbb-utóbb meg kell szabadulniok. Bizonyos, hogy ez meg is fog történni, mert hiszen valószínű, hogy a régi stílusok osztályozása csak bizonyos félnétség és a multnak, a nagy koroknak szerénykedő tisztelete. De erre nincsen semmi szükség. Hagyni kell a régi nagy mestereket és stílusokat, nem ezekre vagyunk kíváncsiak, hanem a fiatalokra, akik talán bolondságokat követnek el, de mindent a saját nevükben. Bizonyos, hogy ha van bennük talentum, — és hogyne volna! — akkor az idő elsimit mindent, ami az oeuvrejükben most még éretlen. De csak abban az esetben, ha nem maradnak meg a mai eklekticizmusban, de elő mérnek állni azzal, amit most még más stílusok védőpajzsa alá rejtettek.

Természetesen ez nem mindnyájukra vonatkozik és a fiatalok között is vannak igen sokan, akik egészen őszintén és nyíltan hivatkoznak a saját egyéniségükre. Ezeknek a képeit szeretjük a legjobban ezen a kiállításon. Ezek közé tartozik talán elsősorban *W. Gyenes*, Gitta kitünően rajzolt, egységes, kis méreteiben is monumentális tájképével és finom, eleven két aktjával. Ezek közé tartozik a friss,

eleven Székely Andor, a tájképfestő Márffy Ödön, Zádor István, Bednár János, a fiatal Záhonyi Jenő, Lakatos Artur, gróf Zichy István és még sokan mások. Tagadhatatlanul sok a tehetség Remsey Jenőben, Páldy Zoltánban és Kádár Bélában is, kár, hogy az ő képeiken érződik meg a legélesebben az idegen művészek, a letűnt korok hatása. Itt vannak azután azok, akiknek részvétele csak sikert jelenthet: Kriesch Aladár, Csók István, Mednyánszky László, Katona Nándor, Rippl-Rónai József, Kosztolányi-Kann Gyula. A szobrászok közül igen előkelően szerepelnek: Körmendi-Frim Jenő, Vedres Márk, Lányi Dezső és Medgyessy Ferencz. És ennyi minőség egy megnyitó kiállításon talán éppen elég.

Jean Preux.

A Nemzeti Színház tervpályázatai. A régi jó időket emlegetni nem nagyon szellemes dolog, de néha bizony muszáj: Mert néha önkéntelenül eszébe jut az embernek, hogy mennyivel boldogabbak voltak azok a régi jó idők. E régi jó időkben, ha az emberek színházat akartak építeni, egymás mellé állottak, összerakták a garasokat, ki pénzt adott, ki munkát, ki művészetet és meglelt a színház. És évtizedek múlva mi szegény utódok büszkén és az apáinkra önérzetesen emlegetjük, hogy: ime, ilyen legények voltak, ezt építették Anno Domini ekkor meg ekkor. Az épület, amely áll, csak az ő morális kiválóságuk bizonyítéka. De miképpen fognak emlegetni bennünket a mi utódaink? És minek lesz a bizonyossága a mi színházunk? A felelet igen egyszerű. Száz év múlva az akkori boldogabb emberek elmennek majd a régi színház mellett, félrefordítják az arcukat, undorodnak egyet és emlékeznek: ezerkilencszáztizenháromban X. Y. gróf öméltósága protegálta. Habarcsy építész urat. Ennyi és semmivel sem több. Ez az alkalom, amelyen kulturánkról az utókornak számot adhattunk volna, megint botrányba fult, a dicsőség lehetősége ismét csak a szégyenkezést váltotta ki. És ez talán jól is van így. Minek hazudjunk az utódaink számára kulturát és művészetet, amikor nincsenek. A mi világunkban csak korrupció van és nagyon helyes, stilszerű, mert legalább hazugságnélküli, hogy az épületek, amelyeket a jövő számára emelünk, ezt az alaptulajdonságunkat szimbolizálják.

IRODALOM.

Furcsa tragédiák.

— Kóbor Tamás új novelláskönyve. —

I.

Az élet szürkeségét is hét színre bontja az író s a gondolkodó prizmán megtörő sugarakban az árnyalatok végtelen skáláját találhatjuk meg. Intenzívebben élni az életet, egy kifáradt gesztusban meglelni az átvetető utakat a mikrokozmosz tragédiájából a makrokozmoszába, a hétköznap dolgokat körítő gyűrű rádiusát meghuzni a világegyetem szélső köréig, sőt néha azon túl is, abban, ahogy ma valaki az egészségünk után tudakozódik, megérezni, mi történt ezzel az emberrel öt év előtt és így tovább egész

a karrikaturáig folytassuk bár: mondunk-e ezzel valamit, ami az író lelkeről, a titkos teremtő műhelyről csak egy lebbenésnyire is félrevonja a szájszi fátyolt? Maga az író is csak félig öntudatos végrehajtója ebben a műhelyben annak a kényszernek, ami szükségszerűleg előre meghatározza írásának minden modulációját, színét, ízét, formáját, anyagát. Mit akar itt más, egy második személy, egy idegen? Jó, finom, valódi rejtély ez, aligha is fognak róla többet mondani — és mégis izgat a maga lehetetlenségével, a céltalanságával. Nem az alkotás rejtélyeire vagyunk legkiváncsiabbak, hanem az elhatározó pillanaterá. Az írás már szabadulás a kényszer parancsától, a megtalált kivezető ajtó a nagy labirintból. De ami megelőzte, a szivarfüstön, a színes pálinkákon, vagy szerelmeken túlszárnyalva, aminek inkarnációját úgy hívjuk: egyéniség... ami miatt, ha Balzacra gondolunk, azt mondjuk: pénz, ha Bourgetra: lelkiismeret, ha Flaubertre: lancetta, s ha Dickensre: egyszer volt, hol nem volt...

Kinyilatkoztatás ez a perc vagy egyszerű eninfekció? Kóbor Tamás az utóbbihoz ragaszkodnék, de éppen az a miért maradna továbbra is válasz nélkül, amely ezt mondatná vele. És talán ez jól is van így. Az írói léleknek ez az örök rejtélyessége teszi lehetővé, hogy a sor sohase legyen befejezve. Az irodalom története nem ismeri a pontot, csak a vesszőt, ami után még mindig következhetik valaki. A misztériumot őrző lakat kulcsa tehát örökre ott fog pihenni a tenger fenekén, de mindannyiszor eszünkbe jut, ahányszor egy olyan öntudatos író könyvét vesszük a kezünkbe, mint amilyen Kóbor Tamás. Ritka alkalom.

2.

Valami izgató, fojtogató szürkeség van ebben a könyvben: az élet szürkesége. Az a szürkeség, ami csak addig látszik egyhangunak, amíg közelebb nem jutunk hozzá és meg nem ismerjük benne a szivárvány színeinek apró, csillogó foltjait. Ebben a pillanatban aztán a szenzáció egyszerre kiszélesül és végtelen, soha nem ismétlődő, szinte beláthatatlan gazdagságával tárul elénk az élet, amire az író ráirányozza a tekintetünket. A napok egymásra következő hullámváza az élet ritmusa, amiben azonban nincs két egyforma szótag. Minden nap, minden születő ember újságot jelent, gazdagodást, variációt a nagy törvény határain belül. Nincs két egyforma ok, ami két férfi szeméből könnyet sajtol, amint nincs két egyforma könnycsepp.

Harmincz egynéhány novella a férfi és nő viszonyáról és vagy ötször ennyi, amit már régebben adott elénk Kóbor Tamás — és mind más, mind új. Ez gazdagság, de természetes és nem meglepő attól az írótól, aki intuitíve rájött arra, hogy a jó Isten volt az első pointillista művész. Ez a megismerés azonban nemcsak a külső észrevest jelenti, nemcsak a tények-konstatálására szorítkozik, de magában hordja az író világnézetét is. Ha egy szóval akarunk kifejezni ezt a világnézetet, azt mondhatnánk: determinizmus. Mély, tiszta és őszintén kesernyés bölcs valaki ez az író, aki szinte a kétségbeesésig való megbizonyosodást keresi azokról a korlátokról és legyőzhetetlen törvényekről, amik között mindenki a maga sajátos, külön életét kénytelen leélni. Ha kicsit hidegebb lenne a szíve, nem írta egy sort sem, amint egy őszintén cinikus filozófushoz illik. Így megkérdezi, egy kicsit rezignáltan és kiábrándulva: ugyan minek, hát érdemes? — de azért gyűlnek a sorok egymás után, mert az írás szabadulás s

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy Répes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon 94-07

mert az író is a nagy törvény gátjai között él. Egyetlenegy boldog, megelégedett emberrel találkoztunk a kötetben: Ezt az embert mindenki becsapja, mindenki hazudik neki, ő maga is hazudik magának. És szinte alig érezzük a guny beretva-életét, mikor beszalad az elevenbe: ez 'boldog' ember, Az ilyen sebek azonban esztendőig véreznek.

3.

Főlényes ember. A főlénye az, hogy jobban érzi a fájdalmat másnál. Nem adják olcsón ezt a főlényt. Az írónak magának is több van, mint amennyit a közönség szokott fizetni érte. És talán ezt a nem tulságosan hangos sikert sem az igazi értékeiért kapta.

A romantikusok barokk palotái után nehezen szoknak hozzá az emberek a logikus vaskonstrukcióhoz. Az új anyag új stílust kíván, és ha az író felhők helyett a földre épít, számolnia kell a statika törvényeivel. Ezt azonban, mint minden újítást, idegenkedve fogadják a földönjárók. Kóbor Tamás nagyszerű konstruktőr, csupa tiszta, világos logikán épül föl minden írása. Olyan a nyelve, mint az aczél, nem lehet belőle aranyórát csinálni, de a hajszálgugó aczélból van. És végre mégis ez a legfontosabb. Hajlik, de csak bizonyos fokig. Rugalmas, eleven és erős. Szinte azt mondhatnánk: hasznos. Száz oldalon ha akadunk egy hasonlatra, de az aztán elkerülhetetlen, mint mikor a megfeszített aczél érczenen zengve visszapattan. Nem él külön életet ez a nyelv, de azért mégsem másodrendű. Egy a tartalommal. És azt hisszük, ez az igazi stílus.

Carpaccio.

Írói jubileum. A szegedi Dugonics-Társaság e héten üdvözlő felolvasó ülése keretében szépirodalmi osztályának elnökét, dr. Balassa Ármint, aki harmincz év óta szolgálja tollal a vidéki modern publicisztikát és irodalmat. Balassa Ármint neve ismert és tisztelt nemcsak Szegeden, de az egész országban; a vidéki ujságírónemzedék kiváló gárdájának sok jeles tagja kezdte az ő vezetése alatt működését a Szeged és Vidéke-nél, és hálával gondol vissza arra a minden ízében modern gondolkodású kultúremlerre, aki a vidéki sajtó vezeterei közül elsőnek ismerte föl és méltányolta az új magyar irodalom renaissance-át. Szépirodalmi és publicisztikai működésével becsülést szerzett magának és városának, és mint öröndetes jelenséget kell följegyeznünk azt az egyre gyakoribb tény, hogy a vidék szeretettel és becsüléssel méltányolja írói érdemeit.

KÖZGAZDASÁG.

Magyar Érték- és Iparbank. Hétfőn nyertek befejezést azok a tárgyalások, melyeket huzamosabb idő óta folytat egy tekintélyes csoport egy új bankalakulás érdekében.

Az új bank 15,000.000 koronával alakul és 6,000.000 korona értékben átveszi a Budapesti Bank-részvénytársaság teljes érdekelttségét. Ehhez képest a Budapesti Bank-részvénytársaság igazgatósága mai ülésében elhatározta, hogy alap-tőkéjét 10,000.000 koronáról 6,000.000 koronára lebélyegzés útján leszállítja, a banknak cégét Magyar Érték- és Iparbankra változtatja, alaptőkéjét pedig 15,000.000 koronára emeli oly módon, hogy az elővételt régi részvényeseinek felajánlja és az elővétel gyakorlása után fennmaradó részt az új érdekcsoportnak átengedi. A 9,000.000 korona legelsőrendű kezek által jegyezve van, úgy hogy az egész tőke teljességében biztosított. A közgyűlés, mely hivatva lesz az egész

tranzakció megállapítására, folyó hó 30-ára van egybehíva és ez fogja az új igazgatóságot is megválasztani, melynek tagjai lesznek: báró Fejérváry Imre, dr. Bamberger István, Czakó Emil, dr. Dungserszky Gedeon, dr. Glücksthal Samu, báró Ghillányi Imre, Herzfeld Frigyes, Horánszky Lajos, dr. Lukács György, Mándy Sámuel és Tibor Róbert. Horánszky Lajos és Tibor Róbert ezen választás folytán a Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaságnál viselt aligazgatói állásokról a mai napon lemondottak. Az új bank ügyvezető-igazgatói: Czakó Emil, Tibor Róbert, Steinfeld Sándor és Hosszu István lesznek.

A Focsié Pesti Biztosító Intézet életbiztosítási osztályánál a múlt évben 5481 ajánlat 25,112.735 korona biztosítási tőkére és 16.160 koronajáradékra nyújtott be; 4941 kötvény 22.752.735 korona tőkérel és 14.960 koronajáradékról állítottatott ki. A díjbevétel 6,765.712 korona fillérre rug. Haláleset 285 jelentetett 1,166.373 korona összegről. Egerszermind utalunk ama különös kedvezményekre, melyeket ezen hazai intézet (alapítva 1864-ben, 4 millió korona részvénytőkével, nyereség- és díjtartalékai és évi bevételei körülbelül 50 millió korona) az életbiztosításnál nyújt: 1. *Hadbiztosítást díjpótlék nélkül a népfölkelők védőtevéseire* nézve a teljes biztosított összeg erejéig. (A katonai szolgálat egyéb kötelezetteire nézve mérsékelt díjpótlék mellett.) 2. A feltétel értelmében a biztosítás érvényének *megtámadhatatlansága* még az esetben is, ha a biztosított párba vagy öngyilkosság folytán halt volna el, vagy ha utólag kitűnnék, hogy a biztosított a biztosítás alapján szolgáló ajánlatban lényeges körülményekre nézve tévedett. 3. 1, 3 vagy 5 évi nyereségfelosztással egybekötött *biztosításokat eszközöl.* A biztosítottnak 3 évi fennállása után a biztosításra jutányos feltételek mellett a) kölcsönt ad, vagy azt b) visszavásárolja, vagy c) minden további díjfizetés nélkül tőkésítést eszközöl, anélkül hogy a félnek utóbbiért folyamodnia kellene.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

hogy erre az ártalmatlan és rendkívül hatásos bőrápoló és szépségápoló eszközre figyelmessé tett.

„EGO” szénsavas pipereborax 30 fillér és ..... K 1.—
 „EGO” szénsavas pipere-boraxszappan ..... K 1.—
 „EGO” szénsavas pipere-boraxkréme ..... K 1.50

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
 Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81. szám.

Zanácsok ingyenczeknek!

A kávéfőzés művészete.

VI. Ne használjunk fémszűrőt.

Ez a víznek mindig mellékszít ad. Rosszul pörkölt kávéval ezt nem tudjuk megfigyelni. Minél zamatosabb a kávé, annál erősebb ez a mellékszít. Helyesen pörkölt, legjobb zamatu kávé kaphatunk

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.